

Bruk av sakkyndige i straffesaker -muligheter og begrensninger.

Kandidatnummer: 652

Leveringsfrist: 25.04.09

Til sammen 17955 ord

17.04.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstillingen.	1
1.2	Avgrensning.	2
1.3	Metode og rettskilder.	3
1.4	Videre fremstilling.	3
<u>2</u>	<u>RETTSLIGE RAMMER FOR OPPEVNING AV SAKKYNDIGE.</u>	<u>4</u>
2.1	Kort historikk og bakgrunn.	4
2.2	Den sakkyndiges oppgave.	5
2.3	Formelle krav.	8
2.4	Materielle krav.	9
2.5	Oppnevning av sakkyndige.	10
2.5.1	Oppnevning av sakkyndige i forbindelse med granskning.	13
2.6	Sakkyndige oppnevnt av påtalemyndigheten.	14
2.7	Krav til habilitet.	15
2.8	Forskjellen mellom vitner og sakkyndige.	18
<u>3</u>	<u>DEN RETTSMEDISINSKE KOMMISJON.</u>	<u>19</u>
3.1	Den rettsmedisinske kommisjon skal sikre kvaliteten.	20
3.2	Behovet for den rettsmedisinske kommisjon.	22

3.3	Den rettsmedisinske kommisjon som veiledende organ.	22
<u>4</u>	<u>DE SAKKYNDIGE OG DOMSTOLEN.</u>	<u>23</u>
4.1	Mandatet.	23
4.1.1	Gjennomføring av rettspsykiatriske og rettstoksikologiske undersøkelser.	25
4.2	Rettens forhold til erklæringene.	26
<u>5</u>	<u>BRUK AV SAKKYNDIGE I PRAKSIS, EKSEMPLER MED DRAPSSAKER.</u>	<u>29</u>
5.1	Oppsummering.	33
<u>6</u>	<u>FEILKILDER VED SAKKYNDIGHETSERKLÆRINGER.</u>	<u>33</u>
6.1	Sannhetskravet.	34
6.2	Faglige feil.	34
6.2.1	Avdekking av faglige feil.	35
6.3	Feil kontekst.	36
6.4	Misforståelser av sakkyndiges erklæringer.	37
6.5	Lilandsaken.	37
6.6	Saks og Koehler.	41
6.6.1	Amerikanske funn.	41
6.6.2	Samme forhold i Norge?	44
<u>7</u>	<u>GJENOPPTAKELSE.</u>	<u>46</u>
7.1	Rettslige rammer for gjenopptakelse.	46
7.1.1	Til gunst for den siktede.	47
7.1.2	Til skade for den siktede.	48
7.2	Gjenopptakelseskommisjonen.	49

7.3	Eksempler fra praksis, incestsaker.	50
7.4	Myhre-saken.	54
8	<u>STATENS RETTSSAKKYNDIGE INSTITUTT</u>	<u>56</u>
9	<u>KONKLUSJON.</u>	<u>57</u>
10	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>60</u>
10.1	Bøker	60
10.2	Artikler	60
10.3	Forarbeider	61
10.3.1	Norges offentlige utredninger.	61
10.3.2	Odelstingsproposisjoner.	61
10.4	Lover	61
10.5	Forskrifter.	62
10.6	Dommer	62
10.6.1	Norsk rettstidene (Rt).	62
10.6.2	Rettens gang (RG)	62
10.6.3	Øvrige dommer fra lagmannsretten.	62
10.7	Nettdokument.	63
10.8	Personlig meddelelse	64
11	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	<u>A</u>

1 Innledning.

1.1 Problemstillingen.

Oppgavens tittel er ”Bruk av sakkyndige i straffesaker. Muligheter og begrensninger.” Jeg skal altså se på hvilken betydning sakkyndige har for en straffesak, for sakens opplysning og hvordan dette kan påvirke utfallet.

I mange saker vil man være avhengig av faglig kompetanse innen spesielle områder, som for eksempel rettsmedisinere eller rettstoksikologer, for at en sak skal bli fullstendig opplyst. En sakkyndig kan defineres som ”person som oppnevnes for å avgi ekspertuttalelser i forbindelse med bevisføringen i en rettssak”¹ Domstolen er etter straffeprosessloven av 22. mai nr. 25 1981 §294 pliktig til å sørge for at en sak blir fullstendig opplyst. Dette kan da føre til at det er nødvendig for retten å oppnevne sakkyndige, jfr strpl. kap. 11.

Samfunnet drives stadig frem av utvikling og tilegnelse av kunnskap, det er umulig for domstolen selv å holde seg oppdatert på alle områder. Slik vil det oppstå stadig flere områder der man opplever at det er visse som vil inneha en spesialkunnskap. For at retten dermed skal kunne sørge for å oppnå riktige dommer på disse områdene er man avhengig av bistand fra sakkyndige.

Retten er altså i dag helt avhengig av bistand fra ulike sakkyndige for å kunne dømme i enkelte typer saker. Dette gjør sakkyndige til en viktig gruppe og et nødvendig hjelpemiddel. Sakkyndige skal komme med en faglig redegjørelse i forbindelse med den bevisføringen han er blitt oppnevnt til. Dette kan som sagt dreie seg om mange ulike

¹ Gisle (2002) s 253.

spesialområder, for eksempel en rettsmedisiner kan si noe om dødsårsak i en drapssak, en rettstoksikolog kan si noe om promille i blodet og hvordan det vil påvirke en person eller en rettspsykiater kan si noe om en person var psykotisk.

Med tanke på hvor avgjørende rolle de sakkyndige spiller i straffesaker er det viktig at man har tiltro til dem og deres kunnskap, at de faktisk besitter den nødvendige fagkunnskapen og erfaringen for å kunne komme med de uttalelser og vurderinger de blir bedt om å komme med.

Sakkyndige er altså nødvendige for rettsikkerheten, men de kan også kanskje være en trussel mot den?

1.2 Avgrensning.

Det avgrenses i oppgaven mot sivile saker da reglene er forskjellige mot reglene i straffesaker. Reglene for sakkyndige i straffesaker er å finne i strpl. Kap. 11, mens reglene for sivile saker er å finne i tvisteloven av 17. juni nr 90. 2005, kap. 25. I sivile saker er partene selv ansvarlige for å få saken tilstrekkelig opplyst og sakkyndige oppnevnes dersom en part skulle begjære det. I straffesaker er domstolen pålagt å oppnevne en sakkyndig dersom det er nødvendig for å oppfylle kravene i strpl §294.

Opgaven vil heller ikke ta for seg eventuelle problemstillinger som kunne oppstå med tanke på de kriminaltekniske analysene som KRIPOS utfører, som for eksempel kjemiske analyser. Dette er arbeid som utføres innen selve politiet.

Hovedvekten i oppgaven vil ligge på de mer alvorlige straffesaker, slik som drapssaker og incest, det er ofte at det er i disse typer saker det er nødvendig å bruke sakkyndige. Det er også i disse typen saker det er viktig at domstolen er i stand til å ta stilling til de ulike problemstillingene straffesaken vil reise. Det er i tillegg av stor betydning med tanke på den allmenne rettsfølelsen at den ”rette blir tatt”, men også at ingen uskyldige blir dømt.

Videre er oppgaven avgrenset mot omfattende drøfting av reglene i den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), oppgaven vil riktignok berøre enkelte regler. Det samme gjelder reglene om samvirkningen mellom norske og internasjonale regler. Dette er en problemstilling som ville vært meget omfattende, da det foreligger veldig mye materiale og spesielle regler som det måtte vært redegjort for dersom de skulle vært med.

1.3 Metode og rettskilder.

Jeg vil benytte meg av juridisk metodelære med vanlige juridiske kilder under oppgavens drøftelse. Jeg vil også gjennomføre en egen undersøkelse i form av intervju av Randi Rosenqvist, lederen for den rettsmedisinske kommisjon. Et renskriv av intervjuet ble sendt tilbake til henne som hun godkjente. Resultat av dette intervjuet er blir benyttet i selve oppgaven.

1.4 Videre fremstilling.

Jeg gir her en kort fremstilling og oversikt over den videre fremstilling av oppgaven. Først vil jeg gi en kort historikk og redegjøre for bakgrunnen for bruk av sakkyndige i straffesaker. Før jeg går over til å redegjøre for de rettslige rammene for oppnevningen av sakkyndige, disse reglene finnes i straffeprosessloven, altså hvem som kan oppnevnes, når de skal oppnevnes, hvem som skal oppnevne dem og hvilke krav som stilles til dem. Jeg vil også gi en redegjørelse over forskjellen mellom vitner og sakkyndige.

Jeg vil så gå over til å redegjøre for Den rettsmedisinske Kommisjonen, bakkgrunnen for opprettelsen, dens formål og hvordan de arbeider.

Det er også viktig å se på selve mandatet som følger med oppnevningen. Er dette utformet på en tilfredsstillende måte, slik at det er klart og det ikke er noe tvil om hva de sakkyndige skal si noe om. Det er også interessant å se på hvordan retten forholder seg til de sakkyndiges erklæringer.

Jeg vil så se på enkelte eksempler fra praksis der sakkyndige er blitt brukt, jeg har her tatt utgangspunkt i drapssaker fra Borgarting Lagmannsrett. Her vil jeg redegjøre for hva de sakkyndige har uttalt seg om og hvordan retten har tillagt dette betydning ved selve avgjørelsen sin.

Dernest vil jeg se på eventuelle feilkiler som kan foreligge ved de sakkyndiges erklæringer, om det foreligger faglige feil og eventuelt om disse blir oppdaget. Andre forhold kan være feil kontekst eller at erklæringene blir misforstått av retten og hvilke grunner det kan være til at det kan forekomme. Som eksempel i dette punktet har jeg brukt den såkalte Lilandsaken.

Deretter vil jeg se på gjenopptakelsessaker og gjenopptakelseskommisjonen. Jeg vil gi en redegjørelse for de rettslige rammene rundt en begjæring om gjenopptakelse, både til gunst og skade for den siktede. Jeg vil benytte meg av enkelte gjenopptakelsessaker, incestsaker, som eksempler for å se hvilken vekt de sakkyndiges uttalelser spiller i disse sakene, og om det var andre bevis i tillegg til disse.

Helt sist før jeg kommer med en konklusjon vil jeg kort si noe om forslaget om opprettelsen av statens rettssakkyndige institutt.

2 Rettslige rammer for oppnevning av sakkyndige.

2.1 Kort historikk og bakgrunn.

Samarbeidet mellom sakkyndige og jurister har lange tradisjoner i Norge. Domstolene har alltid hatt behov for en objektiv og faglig støtte i form av sakkyndige som kan komme med nødvendige redegjørelser rundt sakens faktum.

På slutten av 1800-tallet gjorde blant annet naturvitenskapelig medisin store fremskritt i kunnskap innenfor sitt felt, dette igjen førte for eksempel til en revolusjonerende forståelse av ulike sykdommer, det samme gjaldt innen faget psykologi der de også opplevde store gjennombrudd. Det tok likevel litt tid, til rundt århundreskiftet, før disse nye teorier fikk gjennomslag i den akademiske verden².

I 1880- og 1890-årene ble norsk strafferett og sosialrett utsatt for store endringer, begge disse felt endret seg i tråd med datidens utvikling og politiske tankemåter³. Dette førte blant annet til at vi i 1887 fikk ny straffeprosesslov. Lenge kom de sakkyndige kun med en skriftlig redegjørelse, men en av endringene i denne loven var innføringen av den ”muntlige rettergang”⁴. De sakkyndige skulle nå ta del i rettens behandling dersom det ble ansett nødvendig, de kunne bli innkalt som sakkyndige og avlegge en muntlig redegjørelse.

Innføringen av disse endringene førte til nye problemstillinger, som hvordan de sakkyndiges uttalelser skulle vektlegges, regler rundt habilitet og når det var nødvendig for de sakkyndige å avlegge uttalelser eller om det var tilstrekkelig at de avga en skriftlig redegjørelse.

2.2 Den sakkyndiges oppgave.

I dag benytter både retten og påtalemyndigheten seg av sakkyndige. Straffeprosesslovens kap 11 har ingen egen regel som sier noe om når sakkyndige skal oppnevnes, men man har en egen hjemmel i § 165.

I straffeprosesslovens §165 annet ledd, jfr. første ledd har man hjemmel for at sakkyndige skal oppnevnes dersom det er snakk om rettspsykiatriske undersøkelser. Målet med en slik

² Benum (2003) s.179.

³ Benum (2003) s.182.

⁴ Benum (2003) s.183.

undersøkelse er for å se om den siktede oppfyller vilkårene for å kunne straffes⁵, men det er kun de som er siktede som kan bli underlagt en slik undersøkelse.

Retten kan beslutte at den siktede skal underkaste seg rettspsykiatrisk undersøkelse dersom den finner at dette er nødvendig. Det er opp til retten å beslutte om dette er en nødvendighet i hvert enkelt tilfelle. Retten må da ut i fra skjønn foreta en konkret helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle og dersom det ikke er å anse som en nødvendighet skal heller ikke et slikt tiltak besluttes, av momenter som vil bli vektlagt er selvsagt handlingens art og sakens alvorlighet.

Et annet moment retten må ta stilling til ved nødvendighetsvurderingen er hvorvidt saken vil bli meget forsinket eller vanskeliggjort. Det er viktig å tenke på at det også kan bli ansett som en saksbehandlingsfeil dersom man har manglende opplysninger om siktedes sinnstilstand⁶.

I annet ledd går det derimot frem at det alltid skal utføres en rettspsykiatrisk undersøkelse dersom det er fire ulike reaksjoner som er aktuelle å dømme den siktede til. Det er kun retten som kan fatte denne beslutningen. De fire reaksjonene er overføring til tvungen psykisk helsevern etter straffeloven §39, tvungen omsorg etter straffeloven §39 a, opprettholdelse av en an disse eller at den siktede kan bli overført til anstalt under kriminalomsorgen etter psykisk helsevernloven § 5-6. Dersom det er aktuelt at den siktede kan bli dømt til noen av disse fire alternativene er det ikke noe rom for vurdering fra rettens side. Undersøkelsen utføres da av rettsoppnevnte sakkyndige og de generelle reglene for bruk av sakkyndige i §§ 138-142 får anvendelse.

Den generelle hjemmelen for oppnevning av sakkyndige finner man i straffeprosessloven §294, der går det frem at retten skal sørge for at saken blir ”nødvendig opplyst”.

⁵ Bjerke (2001) s. 615.

⁶ Bjerke (2001) S. 617.

Det vil være saker der faktum er av en slik karakter og vil kreve en slik sakkyndighet som dommerne selv ikke besitter, derfor vil det i slike tilfeller være nødvendig å oppnevne særskilte sakkyndige som kan bistå retten⁷. Dette må avgjøres ved en konkret avveining i den enkelte sak, dette er retten pålagt å ta stilling til gjennom §294⁸. Det betyr at det er retten som vil ha hovedansvaret for beslutningen om hvorvidt det skal oppnevnes sakkyndige. I utgangspunktet er det partene selv som fører bevisene, men det er retten som til slutt har ansvaret for at saken blir så opplyst som det mulig å få til med tanke på hva som er rimelig og praktisk mulig⁹.

Ofte vil enten påtalemyndigheten eller forsvaret selv komme med en begjæring om oppnevning av sakkyndig, men hovedansvaret ligger som sagt hos retten. Retten må foreta en egen selvstendig vurdering¹⁰. Hvem som krever at det oppnevnes sakkyndige vil ofte være med grunnlag i en avveining, men også hva som er oppstått som praksis, for eksempel vil rettspsykiatere så å si alltid bli oppnevnt av retten mens det er påtalemyndigheten som begjærer rettstoksikologer for å avgi forklaring i promillesaker. Det er nesten utelukkende slik at det er retten som oppnevner sakkyndige under sakens hovedforhandling. Dette betyr at det er politiet som betaler for selve uttalelsen fra den sakkyndige, mens det er retten som bærer kostnaden ved den sakkyndiges oppmøte og forberedelse til hovedforhandlingen.

Retten skal altså ta stilling til om den selv innehar tilstrekkelig spesialkunnskap innen feltet eller om det er nødvendig å oppnevne noen utenfra. Det er viktig at dommeren selv kjenner sin egen begrensning og bør nok generelt utvise forsiktighet dersom det kan foreligge usikkerhet eller tvil. Ofte vil straffesaker reise en rekke vanskelige spørsmål innen ulike livsområder og retten kan ikke selv holde seg tilstrekkelig oppdatert innen alle tenkelige felt.¹¹ I de tilfeller der retten kommer til at den ikke innehar den tilstrekkelige faglige

⁷ Bjerke (2001) Bind 1. s. 548.

⁸ Rt-1993 s. 77.

⁹ Bjerke (2001) Bind 2. s. 1022.

¹⁰ Rt-1992. s. 1231

¹¹ NOU 2001:12.

kunnskapen må de altså oppnevne sakkyndige. Dette er en objektiv vurdering, det vil si at det er uvesentlig om det gjelder forhold som vil tale for eller i mot den siktede.

De oppnevnte sakkyndige spiller dermed en stor rolle siden de innehar kunnskap de andre aktørene ikke har. De skal komme med faglige klargjøringer som retten må støtte seg til ved avgjørelsen av saken. Dette vil igjen si at de ofte vil ha en stor innflytelse og deres utsagn vil ha stor betydning. Det er derfor viktig at retten selv vil kunne ha muligheten til å vurdere utsagnet og komme med en egen selvstendig vurdering av både utsagnet, men også av det emnet utsagnet gjelder. De sakkyndige skal altså bistå retten, uttalelsene er ment å være veiledende for retten og det er opp til retten selv å stilling til redegjørelsene. Siden retten selv ikke vil ha den nødvendige kunnskap til å trekke utsagnene i tvil kan det være til hjelp å oppnevne mer enn en sakkyndig. Dersom deres utsagn vil stemme overens vil det styrke uttalelsene, mens dersom de er motstridene kan det være mer rom for at retten kan trekke egne konklusjoner.

Det kan med en gang virke som en selvmotsigelse at retten vedkjenner at de ikke innehar den nødvendige kunnskapen, men likevel kan de, dersom de finner det riktig eller med grunnlag i andre forhold i saken, å overprøve de sakkyndiges konklusjon. Det er likevel ingen som vil bestride at det er retten som skal ha den dømmende myndigheten.

2.3 Formelle krav.

Straffeprosesslovens kapittel 11 stiller ikke opp noen formelle krav til de sakkyndige som oppnevnes i straffesaker. Det er ingen krav som stilles med tanke på utdanning, kunnskap eller personlige egenskaper for å kunne bli regnet som sakkyndig. Det er altså ikke noe krav om at man må ha en helt spesiell kompetanse for å være sakkyndig, en vanlig utdanning kombinert med relevant erfaring er ofte mer enn tilstrekkelig. For eksempel kan en vanlig lege med relevant erfaring være nok i en rekke saker, mens i andre vil det være bruk for spesialister, som en nevrokirurg når det gjelder hodeskader.

Det avgjørende for om man blir oppnevnt som sakkyndig er at man kan komme med opplysninger eller en redegjørelse som vil belyse saken og som vil være nødvendig for at kravet i strpl § 294 er oppfylt. Hva slags bakgrunn man har, eller hvilket miljø man kommer fra vil altså være avhengig av hva man skal komme med en uttalelse om.

2.4 Materielle krav.

Straffeprosessloven selv stiller ikke opp noen materielle krav hva angår den oppnevnte sakkyndiges kompetanse, loven sier ikke selv noe om hva som menes eller hva som skal forstås med begrepet sakkyndig, men det er henvist til lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr 89 kap. 25.

I tvistelovens § 25-1 sier at ”sakkyndigbevis er en faglig vurdering av faktiske forhold i saken.” En naturlig språklig forståelse vil si at det kreves en særskilt faglig kompetanse og kyndighet fra den sakkyndiges side rundt det forholdet han skal uttale seg om. Man kan definere en sakkyndig som ”person som oppnevnes for å avgi ekspertuttalelse i forbindelse med bevisføringen i en rettssak”¹². Det som karakteriserer ekspertbeviset er at det kreves spesialkunnskap for å produsere det¹³.

Vurderingen av om kravet til materiell kompetanse er opprettholdt må avgjøres ved en konkret vurdering av den særskilte sakens fagfelt, altså hva som krever sakkyndig redegjørelse og den faktiske sakkyndiges kyndighet og kompetanse. Det vil ofte være mange som kan noe innen et fagfelt, men som regel er det alltid noen som har høyere kompetanse, det avgjørende er da å finne den som er best egnet i det aktuelle tilfellet. Det er ikke det samme som å si at skoling og høy utdanning alltid er det viktigste, også relevant erfaring kan som sagt være tilstrekkelig.

¹² Gisle (2003) s 253.

¹³ Brandtzæg (2007) s. 17.

Det kan skje at det oppnevnes en person som ikke innehar den tilstrekkelige kompetansen, dersom det skulle vise seg at dette er tilfellet vil det bety at lovens krav ikke er oppfylt, det vil da være i strid med både straffeprosesslovens §294 og EMK art 6 (1). Dette kan medføre at det er blitt begått en saksbehandlingsfeil, dette vil kun få betydning der man kan gå ut i fra at saksbehandlingsfeilen har hatt innvirkning på dommens innhold, jfr. straffeprosesslovens §343, første ledd. Det må slik foretas en konkret vurdering på om den sakkyndiges manglende sakkyndighet har ført til feilvurderinger fra rettens side og at dette igjen har påvirket dommens innhold.

Siktede må kunne stole på retten og dens vurderinger når den oppnevner sakkyndige, han må kunne ha den forventningen at den de oppnevner er kompetent til å utføre vervet. Som sagt kan den sakkyndige være en meget viktig aktør og hans redegjørelse vil ofte være av stor betydning. Kravene til rettssikkerheten er høy og i straffesaker er sannhetskravet viktig og det bør dermed til enhver tid benyttes de sakkyndige som til enhver tid anses de beste¹⁴.

2.5 Oppnevning av sakkyndige.

Reglene for oppnevning av sakkyndige finner vi i straffeprosessloven §§138 og 139. Det går frem at det er retten som skal oppnevne den sakkyndige, dette følger av at det er retten som har et overordnet ansvar for at saken blir tilstrekkelig opplyst, jfr §294. De skal altså i hver enkelt sak avgjøre om det forligger behov for sakkyndige og om det er et virkelig sakkyndighetsspørsmål som skal utredes.

De sakkyndige som oppnevnes har i utgangspunktet en plikt til å påta seg vervet, uansett stedlig begrensning, jfr §138, første ledd, men som det går frem av andre ledd bør retten først finne ut om han er villig til å påta seg vervet og dersom han ikke er det bør man så sant det er mulig oppnevne en annen. Det er viktig at man pålegger dette som en plikt for at det ikke skal kunne bortprioriteres av de sakkyndige. Det kunne gjort at mange ikke ville

¹⁴ Brandtzæg (2007) s. 17.

stille opp og retten ville ikke hatt noen igjen å oppnevne og kravet i §294 ville ikke kunne bli oppfylt.

Grunnene til at man ikke ønsker å gjøre det til en absolutt plikt å tjene som sakkyndig kan man tenke seg kan være mange, man kan for eksempel ikke føle at de har noe faglig å komme med eller at de ikke har erfaring fra retten og dermed ikke føler seg komfortabel med å skulle utføre vervet. Det kan også være at man føler forskningen på det aktuelle området ikke er kommet tilstrekkelig langt for å komme med en sakkyndig uttalelse, og er redd for at selv om man tar forbehold så vil utsagnene likevel bli tillagt for stor vekt av retten¹⁵. En grunn man kan tenke seg for ikke å gjøre dette til en plikt, kan være at man ikke ønsker å oppnevne en uvillig sakkyndig. Dette fordi de kan tenkes å være motvillige på tross av oppnevningen og dermed kan komme til å gjøre en mindre tilfredsstillende jobb og at dette igjen vil få betydning for sakens opplysning. Det er likevel viktig at man har en konkret grunn for at man ikke ønsker å stille som sakkyndig og at denne da vurderes av retten, de spiller som sagt flere ganger en meget viktig rolle og er ofte avgjørende for at kravet i §294 og EMK art 6 (1) vil være oppfylt.

Den absolutte hovedregelen er at det er partene selv som kommer med en begjæring om å få sakkyndig oppnevnt, retten må da vurdere dette. Skulle de avvise denne begjæringen og det senere viser seg at det var feil beslutning kan det dreie seg om saksbehandlingsfeil og medføre at dommen må oppheves¹⁶. Det er meget sjeldent at det er retten som er den som tar dette initiativet.

Før retten oppnevner sakkyndige skal den først høre med partene og gi disse en mulighet til å uttale seg, jfr §141, første ledd. Dette skal gjøres i den utstrekning det ikke vil utgjøre en fare for saken eller medføre uforholdsmessig opphold, for eksempel der det er nødvendig med øyeblikkelig gransking da en gjenstand er i ferd med å gå tapt¹⁷. Dersom begge parter

¹⁵ Aas, (2006) s. 3.

¹⁶ Rt-2002- s.860.

¹⁷ Bjerke (2001) Bind 1. s. 557.

ønsker den samme sakkyndige skal denne som utgangspunkt være den som oppnevnes, men det er retten som tar den endelige beslutningen og det er dens oppgave å finne den beste til den enkelte saken.

I § 139, første ledd går det frem at det i utgangspunktet skal utnevnes en sakkyndig med mindre retten anser det nødvendig å oppnevne flere. Det må forstås slik at det er opp til rettens skjønn i den enkelte sak å vurdere behovet for en eller flere sakkyndige¹⁸. Det må i vurderingen tas utgangspunkt i en helhetsvurdering. Momenter som kan være med i vurderingen kan være om de anser det som sikrere å ha flere enn en sakkyndig som kommer med en faglig redegjørelse, det kan være avhengig av sakens kompleksitet eller sakens alvorlighetsgrad. Hvilket faglig emne det er behov for en sakkyndig uttalelse om vil også være av betydning da noen vil ha en større grad av skjønn i den sakkyndiges erklæringer enn andre.

Det kan være gunstig at det kommer flere uttalelser som enten støtter opp om hverandre og dermed vil gi uttalelsene større vekt eller dersom de inneholder motsigelser som gjør retten oppmerksom på sider de ellers ikke ville vært oppmerksomme på. Dette er også et syn som er kommet til uttrykk i orienteringsbrevene fra Den rettsmedisinske kommisjonen¹⁹ i saker om for eksempel psykiatriske vurderinger der det alltid vil være et visst element av skjønn, de mener at det bør oppnevnes to sakkyndige som skal danne seg uavhengige meninger²⁰. Dette synet blir også gjenspeilet i Riksadvokatens rundskriv nr. 4. 2001.²¹

Påtalemyndigheten kan også be om at det er retten som oppnevner den sakkyndige, jfr. § 237 første ledd. Retten plikter å etterkomme en slik begjæring med mindre

¹⁸ Rt-1979. s 143.

¹⁹ Nyhetsbrev nr 17. (2007) s. 2.

²⁰ Rosenqvist (2000) s. 2.

²¹ Riksadvokatens rundskriv nr. 4 2001.

”den finner at det forhold som etterforskningen gjelder, ikke er straffbart, eller at straffansvaret er falt bort eller at det ikke er lovlig adgang til å ta begjæringen til følge.”

Retten er da i utgangspunktet pliktig til å etterkomme påtalemyndighetens begjæring så sant § 237 første ledd annet punktum ikke kommer til anvendelse, dette selv om retten selv mener oppnevningen ikke er nødvendig²².

Bruk av sakkyndige vil medføre en ekstra kostnad til etterforskningen og spørsmålet bør derfor bli forelagt statsadvokaten dersom kostnaden ved bruk av sakkyndig kan bli betydelig, jfr påtaleinstruksen §12-1.

I strpl §237 annet ledd er det kommet en ny og viktig regel som regulerer bistandsadvokatens mulighet til allerede under etterforskningen å begjære at det oppnevnes sakkyndig. For at sakkyndig skal kunne bli oppnevnt etter denne regelen må det bli ansett som en nødvendighet for å kunne avgjøre eventuelle krav den fornærmede har mot den siktede etter strpl. § 3. Retten må da foreta en konkret vurdering i den enkelte sak på om dette er en nødvendighet i forhold til den fornærmedes rettskrav.

2.5.1 Oppnevning av sakkyndige i forbindelse med granskning.

Dersom det skal utføres granskning utenfor hovedforhandlingen vil det bli avholdt en granskningsforretning, jfr. strpl § 150, dette er det da den dømmende rett som beslutter²³ og retten vil da ofte benytte seg av sakkyndige dersom de finner at dette er nødvendig jfr. strpl § 151. Hovedregelen er riktignok at det er retten selv som forestår granskningen og at den i utgangspunktet skal bli utført under hovedforhandlingen, dette er det ikke mulig å gjennomføre i de tilfellene det kreves særlig sakkyndighet.

²² Bjerke Bind 2(2001) s. 850.

²³ Bjerke (2001) s 577.

Gransking er undersøkelser av reelle bevis, for eksempel husransakelse eller undersøkelse av person, i forbindelse med en forestående rettssak, både eiendeler som hus, bil, men også selve den siktede kan være gjenstand for granskingen²⁴. En gransking er ikke det samme som ransaking, en ransaking er å søke etter bevis, jfr §192, mens gransking er at man undersøker reelle bevismidler²⁵. Å holde granskningsforretninger er riktignok ikke spesielt vanlig.

Etter strpl. §152 blir granskingen overlatt til den sakkyndige i den grad dette oppfattes som det mest hensiktsmessige, her må man se på den aktuelle granskingens art og hva grunnen til granskingen er. Dersom granskingen er overlatt til den sakkyndige utfører de dette på den måten de selv finner som den mest hensiktsmessige dersom retten ikke har gitt nærmere regler for dette, strpl §153 første ledd. §153 annet ledd gir den begrensning på de sakkyndiges frihet at granskingen bør være kontrollerbart dersom det skulle blir besluttet å gjennomføre en ny gransking. Dette vil si at man skal gjøre sitt beste for å sikre muligheten for å kunne utføre en kontroll, men det er ingen absolutt regel dersom dette skulle medføre særlige vanskeligheter eller unødvendig komplisere arbeidet.

2.6 Sakkyndige oppnevnt av påtalemyndigheten.

Påtalemyndigheten kan selv benytte seg av sakkyndige som bistand under etterforskningen av en sak, dette er hjemlet i straffeprosesslovens § 148. Påtalemyndigheten gis her en alminnelig rett til å søke bistand hos sakkyndige. For eksempel vil rettstoksikologer som oftest først bli oppnevnt av påtalemyndigheten, det da er fra påtalemyndigheten den sakkyndige vil motta sin godtgjørelse. Skal den sakkyndige så møte i retten og avgi forklaring der kan han bli oppnevnt som sakkyndig av retten. Det er da de vanlige reglene i §§ 138-142 som kommer til anvendelse. Det samme vil for eksempel gjelde dersom påtalemyndigheten har benyttet seg av en rettsmedisiner. Dersom det er behov for bruk av

²⁴ Gisle (2003) s. 117.

²⁵ Bjerke (2001) s. 574.

rettspsykiatriske undersøkelser må imidlertid oppnevning av disse alltid gjøres av retten, jfr § 165²⁶.

2.7 Krav til habilitet.

Straffeprosesslovens §142, første ledd kommer med et habilitetskrav for at den oppnevnte sakkyndige skal kunne tjenestegjøre. At man anses å være habil vil si at man anses som skikket, at man ikke:

”..har en slik tilknytning til det saksforhold eller sakens parter at vedkommende av den grunn anses som uskikket til å medvirke ved en vurdering eller avgjørelse”²⁷.

Straffeprosesslovens §142 henviser til reglene i lov om domstolene av 13. august. Nr 5 1915 (domstolloven) §§ 106 eller 108. Disse gjelder i utgangspunktet for dommere, men med hjemmelen i §142 gjelder de da også for de oppnevnte sakkyndige.

Av ordlyden i §142 fremgår det at om man kan så ”bør” man ”unngå” å oppnevne en sakkyndig som er inhabil. Etter en naturlig språklig forståelse er det å forstå som om at loven ikke stiller dette som et absolutt krav, det vil være rom for individuelt skjønn og vurderinger. Reelle hensyn taler likevel for at habilitet alltid bør etterstrebtes og at habilitetskravet bør tolkes meget strengt²⁸.

Habilitetsreglene kan ha mange begrunnelser. Det kan være at den oppnevnte sakkyndige ikke vil kunne holde seg objektiv i sine uttalelser. Det kan være en fare for at den sakkyndige ikke bare kan favorisere, men også at han kan diskriminere. Ofte er det likevel ingen umiddelbar fare for at dette er tilfellet, men det er viktig at man unngår at slike situasjoner i det hele tatt kan oppstå. Det skal altså ikke oppstå situasjoner der man vil ha grunn til å ”trekke hans objektivitet eller saklighet i tvil”²⁹.

²⁶ Bjerke (2001) s. 848.

²⁷ Gisle (2003) s 133.

²⁸ Bjerke (2001) Bind 1 s. 560.

²⁹ Hov (2007) s. 186.

Den sakkyndige vil ofte være en meget viktig aktør i behandlingen av saken og hans uttalelse kan ofte ha en avgjørende betydning. Det er derfor viktig at man er sikker på at hans uttalelser kun bygger på faglige premisser og ikke andre underliggende forhold som kan skade hans objektivitet.

Det vil også kunne tenkes at det vil oppleves som ubehagelig for den oppnevnte sakkyndige å skulle komme med en faglig uttalelse når det gjelder forhold rundt personer han har en form for relasjon til, for eksempel venner, familie eller personer han kjenner. Reglene er altså på denne måten også utformet for å beskytte den sakkyndige mot den påkjenningen det ville medføre ham å avgi sin redegjørelse.

Også bestemmelsen i EMK art 6 (1) regulerer habilitetsspørsmålet. Denne bestemmelsen tar sikte på å sikre alle en rettferdig rettergang, dette gjennom upartiske og uavhengige domstoler.³⁰ Denne bestemmelsen skal sikre at ingen blir utsatt for forhåndsdomming, men at alle får en rettferdig og objektiv rettergang. Dette er også viktig med tanke på allmennheten, det er avgjørende at allmennheten har tillit til rettsvesenet og at de er sikre på at retten hver gang sikrer at alle blir behandlet likt og etter de samme premissene.

Det er domstolen selv som må ta stilling til om den oppnevnte sakkyndige er habil eller om han rammes av noen av habilitetsreglene i domstoloven §§106 eller 108.

Det kan innenfor visse fagområder være vanskelig å finne sakkyndige som ikke er inhabile dersom det dreier seg om et spesielt felt hvor det er en liten krets som kan oppnevnes som sakkyndige. Man må i slike tilfeller vurdere om det er nødvendig å tilkalle sakkyndige fra utlandet. Det kan da igjen oppstå andre problemstillinger som tidsspørsmål og om det vil medføre uforholdsmessige kostnader. Det må da foretas en konkret avveining av disse problemstillingene mot nødvendigheten av å benytte en sakkyndig.

³⁰ Hov (2007) s. 99

Straffeprosesslovens §142, andre ledd kommer også med et krav om at det ikke bør oppnevnes sakkyndige som står i et avhengighetsforhold til hverandre. Med avhengighetsforhold mens det at partene vil ha et forhold seg i mellom som kan medføre at de påvirkes av hverandre, dette kan være for eksempel i arbeidsforhold der den ene har en overordnet stilling i forhold til den andre. Eksempel på dette kan være forholdet mellom over- og underordnet rettsmedisiner. Det kan lett tenkes at den underordnede vil synes det er vanskelig å skulle gå imot de vurderinger den overordnede har kommet med, det vil da være en fare for at man lar seg, bevist eller ubevist, lede og komme med en likelydende redegjørelse. Dette kan også oppstå pga at man føler lojalitet overfor den andre, men også kanskje til og med at man kan ha en frykt for ”represalier” i ettertid.

Tidligere var det også slik at retten benyttet seg av ”faste par” når sakkyndige ble oppnevnt, dette kan være uheldig i lengden, da det kan medføre at kravet om uavhengigheten vil kunne avta underveis. I den senere tid har politiet, som er de som i størst grad er de som finner frem til de sakkyndige, men også retten blitt flinkere til å stokke om og dette problemet oppstår ikke lenger³¹.

Også i andre ledd står det i lovteksten ”bør”, dette skal tolkes likt som i første ledd. Med en naturlig språklig forståelse er det da ikke et absolutt krav, men det bør i det lengste etterstrebes å unngå at situasjonen oppstår. Dersom de sakkyndige kommer med den samme redegjørelsen vil dette medføre at den vil få en ekstra tyngde, det er derfor viktig at retten etterstreber at redegjørelsene de mottar er selvstendig. EMK art 6 (1) kan få den samme innvirkningen her som i første ledd.

Problemet som oppstår når man forsøker å etterleve denne regelen er den samme som nevnt i forhold til første ledd, det er ofte små fagmiljøer der de fleste kjenner hverandre og det vil kunne medføre vanskeligheter å finne sakkyndige som ikke i noen form står i et

³¹ Rosenqvist (2009)

avhengighetsforhold til hverandre. Her er igjen løsningen at man må vurdere om det er nødvendig å se etter noen passende kandidater utenfor landegrensene og veie dette opp mot for eksempel tidsaspektet og økonomien. Det er mye som taler for at det burde være mer enn en sakkyndig som kommer med en redegjørelse så det må tungtveiende hensyn til for ikke å gjøre dette.

2.8 Forskjellen mellom vitner og sakkyndige.

Mange profesjonelle aktører i retten kan ha problemer med å forstå forskjellen mellom et vitne og en sakkyndig. Et vitne skal som regel forklare seg om noe de har sett eller opplevd, altså egne erfaringer. Et vitne har ikke plikt til å svare på spørsmål utenfor vitneplikten, de skal ikke komme med faglige redegjørelser overfor retten rundt sitt vitnemål eller komme med noen etterfølgende vurdering av tidligere hendelser, men den kan omfatte at man skal gi retten en vurdering av hendelser som er en del av bevisførselen. Et vitne skal ikke komme med noen synsing i forhold til faglige spørsmål og vil ikke kunne bli ansett som noe sakkyndig vitne³².

Utgangspunktet er det motsatte for den sakkyndige, han skal legge frem sine synspunkter fra en faglig synsvinkel der han redegjør for det spørsmålet han er blitt oppnevnt til, altså det teamet som er gitt i oppdrag til den sakkyndige³³. Et vitne har jo en forklaringsplikt, mens det foreligger en formell plikt at en sakkyndig skal påta seg et slikt oppdrag jfr. strpl §138, men dette er med visse modifiseringer, se punkt 2.5. Både vitner og sakkyndige inngår som en del av bevisførselen en straffesak³⁴.

Rettslig sett er det også forskjeller mellom dem, sakkyndige har i utgangspunktet en plikt til å ta imot oppdraget som sakkyndig, jfr. straffeprosessloven § 138, men dette er ingen

³² Langbach (2006) s 570.

³³ NOU 2001:12 s. 59.

³⁴ NOU 2001:12 s. 59.

absolutt regel. Et vitne har, med de begrensninger loven oppstiller, en plikt til å vitne, § 108.

En annen ting som også understreker forskjellen mellom de sakkyndige og vitnene er at de avgir ulike forsikringer til retten når de skal avgi sine forklaringer. Et vitne skal avgi forsikring etter straffeprosessloven §131 før de avlegger sin forklaring. Dette er da den generelle regelen for forsikringer. Den sakkyndiges forsikring er hjemlet i straffeprosessloven §145, før den sakkyndige avlegger sin forklaring for retten må han ved forsikring bekrefte at han ”har utført og vil utføre sitt verv samvittighetsfullt og etter beste overbevisning.” Dette skiller seg dermed fra den forsikring vitner avlegger, der spør rettens leder: ”Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?” Svaret vitnet skal avlegge er: ”Det forsikrer jeg på ære og samvittighet.” Forsikringene de avgir er dermed ulike og retter seg mot ulike forhold, dette har som sagt over med at de avgir forklaring om ulike ting.

I tillegg vil sakkyndige ha rett til godtgjørelse for sine uttalelser, dette vil ikke vanlige vitner i utgangspunktet ha, jfr lov om vidners og sakkyndiges godtgjørelse av 21. juli. 1916.

3 Den rettsmedisinske kommisjon.

Den rettsmedisinske kommisjon ble opprettet i 1900, men kommisjonens rolle ble først lovregulert i straffeprosessloven av 1981. Dette ble gjort da den rettsmedisinske kommisjon har en så sentral rolle i sakkyndighetsarbeidet innen straffesaker i Norge³⁵. Hjemmelen finnes i straffeprosesslovens § 146:

³⁵ NOU 2001:12

”Det skal for hele riket være en rettsmedisinsk kommisjon som veiledende organ i rettsmedisinske spørsmål. Medlemmene oppnevnes av Kongen. Kommisjonen deles i flere avdelinger.

Kongen gir nærmere regler for kommisjonen og dens arbeidsordning.”

Den rettsmedisinske kommisjon er delt opp i to hovedgrupper, den alminnelige og den rettspsykiatriske.

3.1 Den rettsmedisinske kommisjon skal sikre kvaliteten.

Sakkyndiguttalelser blir utsatt for kvalitetssikring i to former, av retten og av den rettsmedisinske kommisjon.

Systemet med den rettsmedisinske kommisjon i Norge er unikt³⁶. Ingen andre land har en slik ordning der et eget selvstendig og uavhengig organ kvalitetssikrer avgitte erklæringer fra sakkyndige. Den rettsmedisinske kommisjon har erfart at kvaliteten på de innsendte redegjørelsene har blitt bedre de siste 20 årene og at det var en merkbar oppgang i antall innsendte redegjørelser i samme periode³⁷.

Andre land har andre former som skal kvalitetssikre de sakkyndiges uttalelser. I for eksempel Sverige og Danmark har man det rettspsykiatriske råd og rättsmedicinalverket. Et annet eksempel har man for eksempel i USA der partene selv oppnevner sine sakkyndige, det blir da en ”battle of the experts”³⁸ i retten og man kan da oppleve at ikke alle de sakkyndige er like godt egnet. Disse forholdene slipper man ved ordningen man har her med de eksterne og rettsoppnevnte sakkyndige³⁹.

³⁶ Rosenqvist (2008) s. 412

³⁷ Rosenqvist (2009)

³⁸ Rosenqvist (2004) s. 21

³⁹ Rosenqvist (2009)

Hovedoppgaven til den rettsmedisinske kommisjon er å kontrollere de erklæringer de rettsmedisinske sakkyndige avgir i straffesaker, de kvalitetssikrer de vurderingene de sakkyndige har foretatt, hjemmelen finnes i straffeprosessloven § 147, Det går frem at alle sakkyndiguttalelser skal sendes til den rettsmedisinske kommisjon. Denne plikten gjelder alle de sakkyndige og plikten omfatter den sakkyndiges skriftlige erklæringen. Dersom den sakkyndige kun skal avgi en muntlig erklæring er han dermed ikke pliktig å sende den rettsmedisinske kommisjon noe referat av forklaringen. Straffeprosessloven er ikke klar på om denne plikten også gjelder for sakkyndige som partene selv benytter seg av, men den rettsmedisinske kommisjon er av den oppfatning at disse også alle burde gjennomgå den samme kontrollen som de rettsoppnevnte⁴⁰.

Som regel vil ikke den rettsmedisinske kommisjon ha noen innvendinger til de innsendte erklæringene, men andre ganger kan de påpeke at det foreligger feil eller usikkerhet rundt enkelte vurderinger, dette varierer sterkt innenfor de ulike fagene, for eksempel innen genetik er det ca 7% mens det innen psykiatriske redegjørelser er 30%⁴¹. Den rettsmedisinske kommisjon vil da be om en tilleggserklæring eller kommentar fra den sakkyndige dersom den mener det er nødvendig. Den rettsmedisinske kommisjon ber så å si uten unntak om en tilleggserklæring der de mener det foreligger feil ved forståelsen av de juridiske termer eller der de mener den sakkyndige har undervurdert usikkerheten i sin redegjørelse⁴². De sakkyndige er ikke pålagt å endre sine redegjørelser, men forespørselen blir som regel etterfulgt. Dersom de ikke endrer redegjørelsene sine kan retten kan da oppnevne nye sakkyndige for slik å få saken ytterligere opplyst eller den kan velge å akseptere at det foreligger uenighet rundt uttalelsen⁴³. Det kan da også skje at retten velger å kalle inn en i den rettsmedisinske kommisjon til hovedforhandlingene for å komme med sine synspunkter. Den rettsmedisinske kommisjon har også en generell rådgivende rolle overfor retten, påtalemyndigheten, forsvaret og sakkyndige.

⁴⁰ Rosenqvist (2009)

⁴¹ Rosenqvist (2009)

⁴² rosenqvist (2009)

⁴³ Den rettsmedisinske kommisjon retningslinjer. (2002) s. 18.

3.2 Behovet for den rettsmedisinske kommisjon.

Behovet for den rettsmedisinske kommisjon er til stede som en slags garantist for kvaliteten av de sakkyndiges redegjørelser for retten. Det vil skje og det har skjedd at de sakkyndige har overdrevet sikkerheten av sine konklusjoner og presentert usikre vurderinger som sikre. Det kan også være at de sakkyndige har misforstått hva de er oppnevnt til å komme med en redegjørelse rundt. De sakkyndiges uttalelser vil bli vurdert av retten som et element av de samlede bevis i saken og det er dermed viktig at de selv og også den sakkyndige setter seg inn i hvilken grad av sikkerhet de har for å komme med de vurderingene de gjør. Derfor er det også viktig at de sakkyndige er i stand til å formidle sin redegjørelse på en slik måte at det er mulig for retten å foreta denne vurderingen⁴⁴.

Det eksisterer også sterke alternative fagmiljøer innenfor en del av grenene, for eksempel universiteter som både bedriver forskning og læring, slik som rettsmedisinere og rettstoksikologer som også har like gode forutsetninger til å foreta slike vurderinger som den rettsmedisinske kommisjon utfører. Innen de feltene dette alternativet likevel ikke eksisterer er den rettsmedisinske kommisjon meget viktig, for eksempel er rettspsykiatri utelukkende basert på privat virksomhet og det er da kun gjennom den rettsmedisinske kommisjon den faglige utviklingen har skjedd, dette kan være uheldig⁴⁵.

3.3 Den rettsmedisinske kommisjon som veiledende organ.

Den rettsmedisinske kommisjon kan også ha en slags veiledende eller rådgivende funksjon, dette kommer frem av blant annet nyhetsbrevene de publiserer. Her publiserer de orienteringer og redegjør for ulike problemstillinger med veiledninger om hvordan disse bør løses.

⁴⁴ Rosenqvist (2008) s. 420.

⁴⁵ Rosenqvist (2009)

Som eksempel kan det nevnes at i nyhetsbrev nr 4, 2000 sier de at for å kvalitetssikre de rettspsykiatriske undersøkelsene bør det alltid oppnevnes to sakkyndige da det alltid i en slik undersøkelse vil være et visst element av skjønn.

4 De sakkyndige og domstolen.

4.1 Mandatet.

Når en sakkyndig blir oppnevnt vil det som regel bli utformet et mandat. Mandatet kan sies å være det samme som problemstillingen er i en oppgave eller artikkel. Det vil i utgangspunktet være den som rekvirerer oppnevningen av sakkyndig som er den som utformer mandatet, men noen ganger kan det være slik at han finner det nødvendig å samarbeide med den sakkyndige for å kunne utforme mandatet tilstrekkelig⁴⁶. Mandatet kan inneholde både medisinske og juridiske problemstillinger.

Formuleringen av mandatet kan være viktig for utfallet av saken, derfor er det viktig at den sakkyndige finner at mandatet er klart utformet før han påtar seg sakkyndighetsoppdraget og også at oppnevningen skjer så tidlig som mulig i saksgangen. Dersom det senere skulle oppstå situasjoner der mandatet fører til usikkerhet eller tvil bør den sakkyndige gå tilbake til oppdragsgiver for å løse dette. Det er ikke alle mandater som er like godt gjennomtenkte og det forekommer også at sakkyndige blir oppnevnt uten at det foreligger noe mandat overhodet. I NOU2001:12 blir det fremmet forslag om at retten og påtalemyndigheten burde bli pålagt alltid å utforme et skriftlig mandat ved innhenting av sakkyndig bistand i straffesaker. Det finnes ikke regler eller forskrifter for hvordan mandater skal utformes og det har generelt frem til nå vært liten fokus rundt dette⁴⁷.

⁴⁶ Rosenqvist (2004) s. 21.

⁴⁷ Midtsem (2004) s. 264.

Utarbeidelsen av mandatet er en omfattende og krevende oppgave. Det krever at man har full oversikt over saken og også at man har tenkt nøye igjennom hva man ønsker bistand fra den sakkyndige med. Ofte vil det nok være en god løsning at man så tidlig som mulig i prosessen utformer mandatet. At mandatet er skriftlig vil også være med på sikre at det er utførlig og godt gjennomtenkt. Etter den rettsmedisinske kommisjons forskrifter §6 b skal kommisjonen bistå med råd og opplysninger vedrørende rettsmedisinske spørsmål under strafferettslige undersøkelser⁴⁸. Etter ordlyden må man her tolke dette slik at den rettsmedisinske kommisjon må være ansvarlig for å veilede rekvirenter, retten eller påtalemyndigheten, ved utformingen av mandatet⁴⁹.

Kvaliteten på den sakkyndiges vurderinger og erklæringer kan godt tenkes å bli påvirket av mandatets utforming. Mandatet skal legge rammer for hva den sakkyndige skal komme med redegjørelser om, man må være forsiktige så man ikke legger ensidige føringer på den sakkyndiges arbeid. Det er heller ikke ønskelig at den sakkyndige skal uttale seg om forhold som ligger utenfor sakkyndigheten⁵⁰. Ved å ha et klart utformet mandat vil alle parter, den sakkyndige, retten og påtalemyndigheten, vite hvilke forhold og spørsmål man ønsker at sakkyndighetserklæringen skal ta stilling til og man unngår uklarhet og misforståelser.

Det kan også forekomme at den rettsmedisinske kommisjon mener mandatet ikke er godt nok formulert, dersom de mener det er nødvendig kan de da gå tilbake til retten og be om en omformulering eller at det skal utformes et helt nytt mandat⁵¹. Dette er nødvendig for at den sakkyndige skal vite hva han skal komme med sin sakkyndige vurdering på. På denne måten vil han også vite om han innehar tilstrekkelig kompetanse for å kunne komme med en sakkyndighetserklæring.

⁴⁸ Forskrift om Den rettsmedisinske kommisjon 2003.

⁴⁹ NOU 2001:12 s. 139.

⁵⁰ NOU 2001:12. s 138.

⁵¹ Brandtzæg (2007) s.109.

4.1.1 Gjennomføring av rettspsykiatriske og rettstoksikologiske undersøkelser.

Rettspsykiatri og rettstoksikologi er de to feltene hvor man oftest benytter seg av sakkyndige i norske straffesaker og jeg gir her en redegjørelse på hvordan disse to gruppene i hovedsak gjennomfører undersøkelser som sakkyndige for retten.

Retningslinjer for hvordan de sakkyndige skal gjennomføre en rettspsykiatrisk undersøkelse finner man blant annet i nyhetsbrevene publisert av den rettsmedisinske kommisjon, retningslinjene for rettspsykiatriske undersøkelser av siktede, tiltalte og domfelte i straffesaker og i rundskrivene fra riksadvokaten.

Den rettspsykiatriske sakkyndige mottar mandatet og skal ut ifra dette foreta sine undersøkelser og komme med en erklæring til retten, som oftest er det en fortsetning at de sakkyndige foretar en undersøkelse eller observasjon av den siktede. Som det kommer frem i blant annet flere nyhetsbrev fra den rettsmedisinske kommisjon, så skal det når det gjelder bruk av sakkyndige innen rettspsykiatri alltid oppnevnes to stykker. Grunnen er at det innenfor dette feltet alltid vil måtte bli utvist en viss grad av skjønn fra den sakkyndiges side⁵². Når man da har to sakkyndige vil de kunne sammenligne sine konklusjoner og få ulike synspunkter representert. Det er likevel ikke noe vilkår om at de sakkyndige må være enige i sine konklusjoner⁵³, men denne uenigheten må selvsagt fremkomme av erklæringen som blir fremlagt retten. Det er da et viktig poeng at de sakkyndige så langt det lar seg gjøre foretar hver sine undersøkelser og at de har minst to samtaler med den siktede, dette for å sikre kvaliteten av erklæringen. De sakkyndige ser på ulike forhold når de skal komme med en konklusjon, forhold som selve undersøkelsen av den siktede, tidligere sykdomshistorie, tidligere straffbare handlinger, tro på fremtidig behandling og medisinerings.

⁵² Nyhetsbrev nr.4 (2000) s. 2.

⁵³ Retningslinjer for rettspsykiatriske undersøkelser (2002) s.13.

I den skriftlige erklæringen som gis til retten er det viktig at de sakkyndige redegjør for hvilke opplysninger de bygger sin redegjørelse på og det har over tid utviklet seg en tradisjon for hvordan disse erklæringene skal bygges opp. Først har den en innledning med diverse praktiske opplysninger samt siktedes personalia, deretter følger et referat over nødvendige dokumenter fra politiet for å kunne bedømme den siktedes sinnstilstand. Så følger redegjørelsen om forholdene rundt selve den psykiatriske undersøkelsen og eventuelle supplerende opplysninger. Til sist kommer med selve vurderingen og konklusjonen. Det er i dette punktet de sakkyndiges skjønn kommer frem⁵⁴.

Når man benytter seg av rettstoksikologer starter det med at politiet sender inn et bestillingsskjema til det Nasjonale Folkehelseinstituttet. Dersom politiet har mistanke om påvirkning ber de en lege om å ta blodprøver, legen går da over i rollen sakkyndig. Han utfører så en klinisk test som omfatter å ta selve blodprøven og å spørre prøvegiver om medisinsk historie og om han er påvirket av noen form for rusmidler. I bestillingsskjemaet som sendes inn til folkehelseinstituttet må politiet krysse av for hvilke stoffer de ønsker prøven testet for.

Folkehelseinstituttet avgir slik ofte sakkyndighets uttalelser til retten i forbindelse med rettstoksikologisk arbeid, særlig i veitrafikksaker. Det er også her en mulighet for den sakkyndige å avgi en såkalt forenklet uttalelse for slik å få en raskere saksbehandling. Det er da opp til den sakkyndige å avgjøre om saken egner seg for slik behandling⁵⁵.

4.2 Rettens forhold til erklæringene.

Retten er ikke bundet av den sakkyndiges erklæring, men det er som regel slik at de vil legge den til grunn ved sine vurderinger. Som sagt tidligere, dette er et emne eller fagfelt der retten selv ikke anser at den innehar tilstrekkelig kunnskap.

⁵⁴ Retningslinjer for rettspsykiatriske undersøkelser (2002) s. 13-17.

⁵⁵ Nasjonalt Folkehelseinstitutt 2009.

Dersom det fremgår at erklæringen er av god kvalitet og dens innhold og vurderinger fremstår som allment aksepterte vil man gå ut i fra at det skal mye til før retten vil fravike den sakkyndiges vurdering. Retten kan ha vanskelig for å vurdere kvaliteten av den sakkyndiges erklæring, dersom man da har to sakkyndige som foretar hver sin individuelle vurdering vil dette være en garanti for retten dersom de to kommer med de samme synspunktene, dette er som påpekt tidligere særlig aktuelt innen rettspsykiatrien.

Det er også betryggende for retten at den sakkyndige selv viser til hvor hans vurderinger har sitt grunnlag, for eksempel at han legger frem det vitenskapelige grunnlaget for vurderingene⁵⁶ og presiserer de faglige forutsetningene. Den sakkyndige må i mandatet begrunne sine utsagn og der det skulle foreligge tvil eller usikkerhet må dette presiseres. Den sakkyndige bør redegjøre for bakgrunnen for sine redegjørelser, altså at de viser til hva de har dekning for å si og med det skille mellom kunnskap basert på forskning og hva som er basert på erfaring. Man kan gå ut i fra at retten ved enkelte anledninger har vært for lite skeptiske til de sakkyndiges erklæringer, man har bare gått ut i fra at det vitenskapelige grunnlaget foreligger⁵⁷.

Det er klart at det kan foreligge feil ved de sakkyndiges erklæringer, dette kan være for eksempel pga et svakt mandat eller at den sakkyndige selv er svak faglig. Ellers kan det også forekomme at den sakkyndige ikke er objektiv, dette i form av inhabilitet eller at han er forutinntatt til sine undersøkelser. Problemet her er jo at retten må ha eller kunne skaffe seg kjennskap til disse forholdene, dette vil det riktignok ikke alltid være like lett å ha.

Et annet problem man kan støte på er den sakkyndiges forståelse av juridiske termer versus de medisinske. Dette vil ikke alltid være like åpenbart for partene. Som eksempel vil ordet sannsynlighet⁵⁸ tolkes ulikt i de juridiske termer enn innen medisinen, det samme gjelder

⁵⁶ Brandtzæg (2007) s. 113.

⁵⁷ Midtsem (2004) s. 281.

⁵⁸ Aas (2006) s. 2.

ved vurderingen av om det foreligger årsakssammenheng⁵⁹. Det er da viktig at retten også er klar over dette som en mulig kilde til misforståelse. I for eksempel veitrafikksaker vedlegger Nasjonalt Folkehelseinstitutt et skjema der det går frem hva de sakkyndiges konklusjoner betyr, for slik å unngå at misforståelser vil oppstå. Det er de som foretar analyser av for eksempel blodprøver⁶⁰. Politiet er en av de største rekvirentene til de Nasjonale folkehelseinstituttet hva slike tester angår.

Den sakkyndige skal ikke komme med noen konklusjon i sin erklæring om skyldspørsmålet eller om en eventuell gjentakelsesfare, han skal komme med en konklusjon i forhold til mandatet. De skal komme med faglige vurderinger, for eksempel skal de si noe om prognosen, at det kan være vanskelig å behandle den siktede eller at han er bedre, mens det er opp til retten å foreta en vurdering med bakgrunn i erklæringen om det for eksempel er risiko for gjentakelse. Både retten og den sakkyndige skal konkludere, men det er om forskjellige ting, altså ulike vurderingstemaer. Dette er også en grunn at mandatet må være godt utformet, slik at den sakkyndige skal kunne uttale seg om det han skal og ikke komme med uttalelser som ligger hos retten. Det er da opptil retten å bedømme troverdigheten av redegjørelsene.

Generelt kan man si at den sakkyndiges erklæring ikke er bindende for retten, men vil nok ofte bli tillagt betydelig vekt og det har vært hevdet at de sakkyndige er ”de egentlige dommerne”⁶¹. De sakkyndige skal ikke under noen omstendighet ta standpunkt til det juridiske vurderingstemaet i saken, kun det som fremkommer av mandatet. Dette synspunktet kan kritiseres og det må bli foretatt en konkret vurdering av retten i hvert enkelt tilfelle. Avgjørende ved en slik vurdering vil nok være hvor godt faglig underbygd erklæringen er og det er opptil retten å avgjøre troverdigheten av dem.

⁵⁹ Midtsem (2004) s. 268.

⁶⁰ Nasjonalt Folkehelseinstitutt 2009.

⁶¹ Brandtzæg (2007) s. 110.

Sakkyndighetserklæringen vil bare være en del av det totale bevisbildet i straffesaken og andre bevis vil også spille inn på rettens vurdering, dette må retten forholde seg til.

Domstolene må forholde seg til de sakkyndiges erklæringer og likevel kunne se eventuelle usikkerheter og svakheter som måtte foreligge etter den juridiske metoden. Man kan ikke se bort ifra at de sakkyndiges erklæringer ofte vil ha stor betydning, men de må vurderes i forhold til andre bevis og skulle disse føre til at det oppstår tvil skal retten la denne komme den tiltalte til gode.

5 Bruk av sakkyndige i praksis, eksempler med drapssaker.

Jeg har her tatt utgangspunkt i drapssaker fra Borgarting Lagmannsrett. Sakkyndige blir i disse sakene ofte benyttet særlig i form av rettspsykiatere der de skal bedømme den siktedes psykiske tilstand på gjerningstidspunktet, men også hans generelle psykiske tilstand. Det interessante er å se hva de har uttalt seg om og hvordan retten har vektlagt dette ved sin avgjørelse.

I LB 2002 s 1357 ble en mann dømt til forvaring i tingretten, lagmannsretten derimot fant at det ikke forelå en slik nærliggende gjentakelsesfare som loven krever. Det ble oppnevnt to rettspsykiatriske sakkyndige i forbindelse med saken, de utførte en judisiell observasjon av tiltalte og de var begge spesialister innen psykiatri. De avga forklaring på at den tiltalte ikke var sinnssyk på gjerningstidspunktet og at han ikke var det nå heller. De sakkyndige kan ikke svare på om den tiltalte har en slik alvorlig psykisk lidelse som vil medføre en betydelig svekket realistisk vurderingsevne av seg selv i forhold til omverdenen.

Den rettsmedisinske kommisjon uttrykte på sin side tvil om denne konklusjonen og de sakkyndige kom med en tilleggeserklæring hvor de utdypet sine tidligere redegjørelser. De fastholdt fortsatt sine opprinnelige redegjørelser, men sa at det var tre faktorer som kan ha redusert vurderingsevnen, hypomani, påvirkning av rusmidler og sterk affekt. De påpeker at det er meget vanskelig å si noe pålitelig om styrkegraden disse faktorene kan ha hatt.

Retten finner på bakgrunnen av dette at den tiltalte har en psykisk lidelse, i tillegg vektlegger de at han ved tre anledninger har vært tvangsinnlagt ved psykiatrisk sykehus. Retten finner likevel at vilkårene for forvaring ikke er til stede da ikke bare de sakkyndige, men også den rettsmedisinske kommisjon har uttrykt tvil i sine redegjørelser.

I LB 2003 s. 17188 ble en mann dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern da man anså at det var fare gjentakelse. To psykiatere ble oppnevnt og i sin erklæring konkluderte de med at tiltalte var psykotisk på gjerningstidspunktet. Den rettsmedisinske kommisjon hadde ingen kommentarer til de sakkyndiges erklæring. I lagmannsretten har de sakkyndige fastholdt sine erklæringer og de er heller ikke blitt bestridt av noen av partene.

For å kunne bli overført til tvungent psykisk helsevern er det to vilkår som må være oppfylt, det må være nødvendig for å verne samfunnet eller at det er en nærliggende fare for nye alvorlige lovbrudd, jfr straffeloven §39. De sakkyndige har redegjort for at det er en mulighet for at den psykotiske tilstanden kan oppstå igjen da den tiltalte lider av schizofreni. Retten har da lagt til grunn at faren for gjentakelse er knyttet til muligheten for at siktede vil få tilbakefall. Selv om den tiltalte tidligere ikke har begått noen alvorlige lovbrudd mener de sakkyndige at det er klart at et tilfelle er nok til å konstantere at det foreligger en hvis fare for at det kan skje igjen da dette klart be begått i psykotisk tilstand. I tillegg vektlegger de sakkyndige at den tiltalte selv ikke har innsikt i eget sykdomsbilde. Retten mener med dette at det med bakgrunn i de sakkyndiges vurderinger er nødvendig med meget tett oppfølging av tiltalte og at ordinært helsevern ikke er tilstrekkelig av hensyn til samfunnsvernet.

I LB 2005 s. 53287 hadde den siktede ved to tilfeller begått drapsforsøk og legemsbeskadigelse. Tingretten dømte han til overføring til tvungent psykisk helsevern. De sakkyndige har i sine erklæringer til retten konkludert med at den tiltalte var psykotisk på gjerningstidspunktet, dette legger også retten på bakgrunn av disse erklæringene til grunn.

Den tiltalte har også hatt behov for psykisk hjelp siden han var 17 år og har tidligere vært tvangsinnlagt. De sakkyndige redegjør også for at den tiltalte gjennomgående har vært negativt innstilt til psykiatrien og har ikke villet delta i noe oppfølging eller behandling. Tiltalte er på tidspunktet for rettergangen ifølge de sakkyndige avhengig av lengre tids behandling og oppfølging innen psykisk helsevern og viser til at andre alternativer frem til nå ikke har ført frem.

Retten har på bakgrunn av tiltaltes sykdomshistorie, rusproblemer, tidligere handlinger og utviklingen av økende voldsutøvelse sammen med de sakkyndiges erklæringer lagt til grunn at det ikke foreligger noe tvil om at det i dette tilfellet er snakk om en reell gjentakelsesfare.

De to siste sakene jeg skal se på i denne sammenhengen er saker der det var dissens.

I LB 2003 s. 19504 ble en mann dømt til sikring for drapsforsøk på egne barn, dommen ble omgjort til en dom på forvaring. De sakkyndige i saken konkluderte med at den tiltalte frem til nåværende tidspunkt har vært meget problematisk og konfliktskapende. Videre sier de at den siktede frem til den siste tiden har vært meget avvisende til behandling, men at han nå sier han er motivert. De sakkyndige er derimot usikre på om dette er tilfelle eller ikke. De bemerker at personlighetsforstyrrelse er meget vanskelig å behandle og at tilstrekkelig behandling vil ta mange år. Samlet sett anser de sakkyndige at det er gode muligheter for at den tiltaltes fremtidige prognose vil være meget god dersom de nødvendige forholdene blir lagt til rette for ham. De påpeker imidlertid at den tiltalte ikke har hatt permisjoner så man kan ikke med sikkerhet vite hvordan han fungerer i friere forhold, dette igjen medfører en grad av usikkerhet i forhold til de sakkyndiges øvrige konklusjoner.

Flertallet finner at det etter en helhetsvurdering, der de også vektlegger de sakkyndiges erklæringer ikke er tilstrekkelig med en tidsbegrenset straff, dette da de sakkyndige påpeker at tiltaltes psykiske lidelse er vanskelig å behandle og vil måtte gå over mange år. På det

nåværende tidspunktet anser de behandlingen kun å være i den innledende fasen, de mener vilkårene for forvaring er til stede. Mindretallet på sin side påpeker at forvaring kun skal benyttes unntaksvis, at det kreves sterke holdepunkter og at eventuell tvil om fremtiden må komme den tiltalte til gode. Han mener dermed at vilkårene for forvaring ikke foreligger og at de sakkyndige har vist til at den tiltalte har vist tegn på modning som gjør det vanskelig å bedømme risikoen for at han vil begå nye lovbrudd.

Den siste saken jeg har sett på er LB 2005 s. 12926, flertallet kom til at vilkårene for overføring til tvungent psykisk helsevern. De sakkyndige har i sine erklæringer konkludert med at den tiltalte har hatt en psykisk lidelse i mange år og at han periodevis har vært uten symptomer, dette under behandling og ved bruk av medikamenter. De konkluderer med at tiltalte er paranoid schizofren. Farevurderingen må ses i sammenheng med tiltaltes sykdomshistorie og psykiske funksjonsevne, de sakkyndige har konkludert at den tiltalte var sinnssyk på gjerningstidspunktet. Den rettspsykiatriske utredningen som ble foretatt førte til at de sakkyndige konkluderte med at det var høy risiko for at tiltalte igjen vil kunne utføre aggressive handlinger. De sakkyndige har likevel påpekt at på det nåværende tidspunktet med medisinalsk behandling har denne risikoen blitt mye lavere. Dette forutsetter at behandling ikke bortfaller og det er verdt å merke seg at den tiltalte tidligere har ment seg utsatt for et komplott.

Flertallet mener at den manglende sykdomsinnsikten vil gjøre at den tiltalte etter noe tid hjemme kan tenkes å ha problemer med å følge de nødvendige vilkår for å bo hjemme. Videre sier de at de mener det fortsatt foreligger en risiko for at nye voldshandlinger vil kunne skje. De anser dermed at faren for gjentakelse er så høy og at hensynet til samfunnsvernet må gå foran at vilkårene for tvungen psykisk helsevern er til stede. Mindretallet kan ikke se at det er gitt noen god begrunnelse for at en særreaksjon, skal benyttes fremfor ordinært tvungent helsevern. Mindretallet mener at risikovurderingen for gjentakelse skal vurderes etter tiltaltes tilstand når han er medisinerert og at de sakkyndige da mener det foreligger en mye lavere risiko for voldelige handlinger.

5.1 Oppsummering.

Eksemplene over viser at de sakkyndige kommer med konklusjoner i sine erklæringer, men der de mener det foreligger tvil blir også dette redegjort for. De tar også til seg eventuelle bemerkninger fra den rettsmedisinske kommisjon og kommer med tilleggserklæringer på disse.

Retten benytter seg stor grad av de sakkyndiges erklæringer når de skal ta sin avgjørelse, de vektlegger disse sammen med andre bevis og forhold de mener er av betydning. Der det foreligger tvil fra de sakkyndige blir også dette vektlagt og man følger tanken om at eventuell tvil skal komme den tiltalte til gode. I saker der det er dissens virker det som om man oppfatter erklæringene ulikt eller at man vektlegger de ulike bevisene forskjellig.

6 Feilkilder ved sakkyndighetserklæringer.

Det er viktig å være klar over at feil kan forekomme og huske på dette for eksempel i forbindelse med gjenopptakelsesbegjæringer. Ved å være klar over hvor feilene kan tenkes å oppstå kan man også gjøre sitt beste for å arbeide forebyggende med det som mål å forebygge at de overhodet skjer.

Sakkyndige vil være utsatt for påvirkning fra flere hold når de skal avgi sin erklæring. Dette kan være på mange forskjellige måter, både innenfor fagfeltet, men også utenfor.

Eventuelle feilkilder som kan oppstå er mange og de vil ha ulike bakgrunner, en fullstendig oversikt vil dermed være vanskelig å gi, men det er enkelte feilkilder som er mer nærliggende kan oppstå.

6.1 Sannhetskravet.

I straffesaker skal skylden være bevist utover rimelig tvil for at man skal komme frem til en fellende dom, vanlig sannsynlighetsovervekt er dermed ikke tilstrekkelig. Sannhetskravet er dermed meget viktig. Det er da avgjørende at man til enhver tid benytter seg av den best mulige tilgjengelige kunnskapen som finnes, sakkyndighetserklæringer må dermed også bedømmes i lys av disse strenge reglene for bevisbedømmelse og dersom det er den minste tvil må dette legges til grunn av retten⁶².

Fagdommerne har sitt fagfelt igjen innenfor regelverket og gjennom dette vil de også over tid opparbeide seg en generell kompetanse i analysere fakta. De kan også etter hvert opparbeide enn viss kunnskap innenfor andre fagfelt. Det forventes at fagdommerne skal kunne sette seg inn i alle former for ekspertbevis og kunne være i stand til å bedømme deres verdi som bevis. Politi og påtalemyndigheten benytter seg også av sakkyndige og deres kunnskaper under etterforskningen av saker og de må også inneha kunnskapene som er nødvendige for å kunne vurdere betydningen av de sakkyndiges vurderinger.

Det kan bli snakk om gjenopptakelse etter at dom er falt i en straffesak, da vil også holdbarheten av de sakkyndiges erklæringer bli vurdert. Det er derfor viktig at de sakkyndiges erklæringer fra starten av blir underlagt de samme strenge beviskrav som alle andre bevis i en straffesak⁶³.

6.2 Faglige feil.

De faglige feil man umiddelbart vil tenke på er at den sakkyndige benytter seg av misvisende data eller at han gjør en feil i analysen av dem, men det kan være en mengde ulike feil som kan bli begått.

⁶² Johnsen (2006) s 248.

⁶³ Johnsen (2006) s. 249.

Denne typen feil kan skyldes utilstrekkelig innsikt i de metoder som benyttes eller det kan være at den sakkyndige har utilstrekkelig kunnskap om hvordan data skal analyseres. Man må gå ut i fra at dette er den typen feil som utgjør flertallet.

En annen type feil kan være at den sakkyndige ikke holder seg oppdatert på relevant forskning innen feltet, ellers kan man tenke seg at det kan oppstå tilfeller der den sakkyndige rett og slett er uansvarlig. Det kan være at den sakkyndige selv anser seg som en slik ekspert innen feltet og har en slik tro på sine egne ferdigheter at man går ut i fra at man har rett og ikke tar hensyn til hva som innen fagfeltet anses som korrekte vurderinger. Ofte vil de faglige miljøene være under konstant utvikling, det er viktig at den sakkyndige selv er klar over dette og sørger for å holde seg a jour, som eksempel har man de mange incestsakene som de siste årene er blitt gjenopptatt på grunnlag av at de sakkyndiges vurderinger har vist seg å ha vært feil. Ønsket om prestisje eller hensynet til kollegialitet kan også få betydning for den sakkyndige⁶⁴.

En annen ting det er viktig å tenke på er hvor stor grad av skjønn som er med i vurderingene, dette er subjektivt og vil være påvirket av den enkeltes erfaring. Selv om man ikke lar seg bevist styre av dette, vil det nok alltid ha en viss innvirkning. Press gjennom for eksempel stor media dekning av en sak kan gjøre at man blir forutinntatt eller føler det foreligger press om å komme frem til en viss type vurdering. Bare det å ha kjennskap til andre forhold i saken kan også lede frem til en forutinntatthet som kan føre til at feil blir begått.

6.2.1 Avdekking av faglige feil.

Man har aldri noen garanti for at faglige feil fra den sakkyndiges side skal bli oppdaget, men det er selvsagt at det må foreligge en mistanke om feil dersom man skal kunne avdekke de. En slik mistanke er det ikke selvsagt at vil oppstå.

⁶⁴ Johnsen (2006) s. 249.

Under straffeforfølgning vil de sakkyndiges vurderinger bli håndtert av ulike ledd, først er det politi, påtalemyndigheten og forsvarer, før saken kommer til retten og dommeren også skal ta stilling til det. Felles for de alle er at de er jurister og det avgjørende da er hvilke forutsetninger de har til å avgjøre om det foreligger usikkerhet rundt vurderingen. Denne kompetansen vil variere etter den enkelte jurist sine forutsetninger, altså erfaring og kunnskap innen det aktuelle fagfeltet⁶⁵.

Uansett så kan man ikke forvente at alle tenkelige feil vil bli oppdaget av jurister, enkelte feil må man være selv være fagekspert for å kunne oppdage. Det kreves derfor at motekspertise er tilgjengelig til enhver tid, dette kan være vanskelig da Norge ikke er et spesielt stort land og de faglige miljøene som regel er relativt små og det som regel vil foreligge en eller annen form for forbindelse mellom ekspertene innen et felt. Dette er som nevnt tidligere en av grunnene til opprettelsen av den rettsmedisinske kommisjon.

Ellers vil også ny kunnskap oppstå til enhver tid og kan forkaste tidligere kunnskap. Dette gjør at man aldri kan være helt sikker på at feil vurdering ikke blir foretatt. Man kan kun sørge for at man har den beste tilgjengelige kunnskapen som foreligger til enhver tid.⁶⁶

6.3 Feil kontekst.

En annen type feil enn faglige er feil som oppstår der den sakkyndige tar utgangspunkt i premisser som ikke er holdbare, hvis sammenhengen en analyse blir benyttet i er feil, er det uvesentlig hvor høy kvalitet den sakkyndige vurderingen holder, grunnlaget er feil og følgelig vil resultatet også være det. Et kjent eksempel fra de siste årene her er de sakkyndiges konklusjoner i Lilandsaken.

Det er viktig at den sakkyndige er klar over hva han skal ta stilling til og hva det er ønskelig at han kommer med en sakkyndig vurdering på. Det er da avgjørende at den

⁶⁵ Johnsen (2006) s. 250.

⁶⁶ Johnsen (2006) s 251.

sakkyndige har tilstrekkelig juridisk forståelse og det bør etterstrebes at han får dette for slik å sikre at han kan gjøre en fullstendig vurdering av alle mulige forhold.⁶⁷

Ellers kan det være svakheter ved selve mandatet som igjen kan føre til at feil blir begått, se punkt 4.1.

6.4 Misforståelser av sakkyndiges erklæringer.

Selv om den sakkyndiges erklæring er faglig korrekt er det opp til rettens øvrige aktører å vurdere dens bevismessige tyngde. En god kommunikasjon er dermed viktig da det ofte kan dreie seg om kompliserte redegjørelser, men også at den sakkyndige redegjør for eventuell tvil som måtte foreligge. Se punkt 4.2.

Man vil undertiden ha visse muligheter til å rette på eventuelle misforståelser som kan oppstå underveis i saksgangen. Utspørring kan være meget nyttig, dette av dommere, påtalemyndigheten og forsvarer. Prinsippene om partsprosess og kontradiksjon muliggjør dette.

Ellers er det viktig at dommerne redegjør for hvordan den sakkyndiges erklæring er vurdert da dette vil kunne benyttes ved en eventuell gjenopptakelse og det er mulig å korrigere feiloppfatningene i etterkant.

6.5 Lilandsaken.

John Larsen og Håkon Edvard Johansen ble 24. desember 1969 funnet drept i Fredrikstad, de var blitt drept med øks. Per Liland ble samme dag pågrepet og senere siktet for drapene, han kjente de drepte og de var omgangsvenner. Liland ble 3. juli 1973 dømt til fengsel på livstid, samt sikring i inntil ti år.

⁶⁷ Johnsen (2006) s. 253.

Liland anket saken og forsøkte også å få den gjenopptatt, men begjæringene ble avvist. Først da han igjen begjærte gjenopptakelse den 23. juni 1993 ble den tatt til følge⁶⁸ og han ble så frifunnet den 21. november 1994⁶⁹.

Under hovedforhandlingen av saken i lagmannsretten ble det viet mye tid til når ugjerningen hadde skjedd. Etter den opprinnelige vurderingen ble det konkludert at døden inntraff den 23. eller 24. desember 1969, Liland kunne bare knyttes til åstedet den 22. desember. Under hovedforhandlingen ga de sakkyndige uttrykk for at det ikke var noe som talte for at ugjerningen ikke hadde kunnet finne sted så tidlig som da. En faktor som ble vektlagt i denne vurderingen var at Johansen hadde levd en tid etter at skadene ble påført ham⁷⁰.

Det var da to faktorer som særlig ble diskutert og førte til uoverensstemmelser blant de sakkyndige rundt hva som var gjerningstidspunktet. Den første var alkoholinholdet i blodet på de døde. I den ene avdøde ble det funnet en promille på 2.3 og i den andre (Johansen) var det ingen promille i det hele tatt. Man hadde kjennskap til at de drepte hadde vært overstadig beruset den 22. desember. Dette førte til at politiet la inn den forutsetningen at begge ble drept samtidig og at begge på det tidspunktet hadde ca samme promille, dette betydde da at den uten promille må ha levd lenger enn den andre⁷¹. Påtalemyndigheten følte med dette at de hadde et medisinsk grunnlag for når drapene ble begått. Som det ble påpekt senere var disse forutsetningene uten grunnlag i rettsmedisin, dette gjaldt både for alkoholinntaket og forutsetningen om at drapene hadde skjedd samtidig.⁷²

⁶⁸ LE 1993 s. 1645.

⁶⁹ LE 1994 s. 2500.

⁷⁰ NOU 1996:15 s. 3.

⁷¹ NOU 1996:15 s. 66.

⁷² NOU 1996:15 s. 65.

Den antagelsen de sakkyndige hadde lagt til grunn at de begge hadde samme mengde alkohol i blodet på gjerningstidspunktet foreligger det ingen holdepunkter som støtter. Dette førte til forutinntatthet der man var overbevist om at Liland var den skyldige. De sakkyndige burde ikke godtatt dette slik uten videre, men stilt seg kritiske og søke i det faglige etter grunnlag som enten støtter opp om dette eller ikke.

Den andre faktoren gjaldt en såkalt "cellevekst" som støttet opp om at Johansen hadde levd lenger. De sakkyndige må også tåle kritikk for vektleggingen av denne, Lundvall mente han fant under obduksjonen. Under obduksjonen ble det ikke brukt mikroskop for å konstantere "celleveksten", noe de "nye" sakkyndige, Lidholm og Thorell, mente var nødvendig. De påpeker også at en slik "cellevekst" ikke ville oppstått innenfor et så kort tidsrom som det i denne saken var snakk om⁷³. Man må gå ut ifra at Lundvall måtte være klar over nødvendigheten av bruk av mikroskop. Dersom han mente han hadde oppdaget "cellevekst" burde det være åpenbart for ham at det var nødvendig å sjekke dette grundigere og i hvert fall på dette tidspunktet benyttet seg av et mikroskop. Det er en mulighet for at Lundvall feiltolket sine funn, men en rettsmedisiner med hans erfaring burde ikke gjøre dette. En annen mulig forklaring kan være at han var av den tro at Liland var den skyldige for gjennomføringen av drapene.

Forut for den andre gjenopptakelsesbegjæringen hadde flere sakkyndige tatt for seg det tilgjengelige materialet rundt den rettsmedisinske undersøkelsen som i sin tid ble foretatt av professor Lundvall. Resultatet de kom frem til stemte ikke overens med de opprinnelige og mente at de konklusjoner og vurderinger som var blitt foretatt i 1969 ikke kunne medføre riktighet. De mente at det ikke var noe som støttet opp under konklusjonene om at Johansen hadde levd lenger enn Larsen, men at han mest sannsynlig hadde dødd ganske snart etter at skadene til hodet var blitt påført⁷⁴. Dermed var ikke dødtidspunktet lenger i overensstemmelse med det Liland var blitt før.

⁷³ NOU 1996: s. 129.

⁷⁴ NOU 1996:15 s. 132.

Grunnlaget man hadde for disse nye erklæringene var nye erfaringer som viser til at det oppstår en hevelse i hjernen etter en viss tid som følge av hodeskader. Johansens hjerne var innenfor normalvekt og viste ingen tegn til nevneverdig oppsvulming. Dette er blitt påpekt at en rettsmedisiner med Lundvalls erfaring burde hatt kunnskap til og burde ha oppdaget. Det er kun i ytterst få tilfeller at en slik oppsvulming av hjernen ikke vil forekomme etter så lang tid, da måtte det ha foreligget andre tilleggsfaktorer der de viktigste er bronkittbetennelse, kvelning eller forblødning hvorav ingen var tilfelle⁷⁵. Ei heller hadde han røde eller oppsvulmede slimhinner som man vil forvente å finne hos en person som har ligget bevisstløs i en visst tid.

Dette var klart faglige feil foretatt av den sakkyndige rettsmedisineren. Det er å forvente at den sakkyndige i egenskap av nettopp å være sakkyndig skulle vært klar over dette eller i det minste sørget for å inneha nødvendig kunnskap for å foreta de nødvendige vurderinger som saken forutsetter redegjort. Selve metodebruken kan kritiseres da det ikke ble foretatt tester for å fremskaffe sammenligningsgrunnlag. Man burde også sjekket ut om andre forklaringer var mulige slik at man kunne se hva sannsynligheten for at det forelagte hendelsesforløpet var det korrekte.

Det er med andre ord blitt begått flere feil av de sakkyndige i Lilandsaken og disse viste seg å reise så stor tvil rundt dommens riktighet at det i sin tid førte til frifinnelse. De sakkyndiges vurderinger var faglig mangelfulle og meget mulig også preget av forutinntatthet. Jobben de gjorde var ikke tilfredsstillende hva angår den kvalitet og grundighet man krever eller har grunn til å forvente fra sakkyndige i straffesaker.

Denne saken viser at de sakkyndiges erklæringer spilleren stor rolle for rettens vurderinger da det var andre bevis som klart viste i andre retninger. Selv om mange av disse faglige vurderingene vil være vanskelige for retten å bedømme må likevel en viss tvil oppstått som følge av de andre bevis som forelå i saken.

⁷⁵ NOU 1996:15 s. 132.

Sakkyndige blir som vist til over benyttet mye i straffesaker ikke bare i Norge, men også ellers i verden. Deres vurderinger og erklæringer vil ofte bli tillagt stor vekt da de sitter på en særlig faglig kunnskap innen feltet de er hentet inn for å komme med en redegjørelse over. Som også vist kan de ta feil i sine vurderinger, rettens mulighet til å kontrollere disse vurderingene kan variere mye.

6.6 Saks og Koehler.

Saks og Koehler har gjennomført en amerikansk studie for å se på riktigheten av de sakkyndiges erklæringer, denne ble publisert i Science Magazine 2005. På bakgrunn av studien vurderer de også om det er behov for et ”paradigme skifte”, som de kaller det, innen bruk av sakkyndige. Til slutt er det av interesse å se om de resultatene Saks og Koehler finner også har betydning i Norge og på norske forhold.

Det som er viktig med denne studien er at de tar for seg både kriminalteknikk, det som utføres av politiet selv og som blir utført av sakkyndige utenfor politiet. Det som karakteriseres som kriminalteknikk er utenfor oppgavens rammer.

6.6.1 Amerikanske funn.

Saks og Koehler finner i sin studie at retten generelt sett er lite kritiske til de sakkyndiges erklæringer og at de sakkyndige selv er lite kritiske til egne metoder og det de tidligere anså som sikre antagelser. Men i det siste har denne holdningen avtatt og begge parter har nå begynt å se på metodene og erklæringene med mer kritiske øyne⁷⁶. Dette kommer av de sakkyndiges og rettens egne ønsker om å komme med korrekte erklæringer og at en sak skal bli så godt opplyst som overhodet mulig. I tillegg har det kommet flere eksempler og undersøkelser der det fremkommer at feil er blitt begått. Saks og Koehler sin studie viser at

⁷⁶ Saks og Koehler (2005) s. 892.

det kun er forklaringer fra øyenvitner som er høyere representert som kilde til feilaktige vurderinger enn de feil de sakkyndige står for. De ulike grunnene til feilaktige vurderinger fra sakkyndige er redegjort for i punkt 6.

I studien kom det også frem at de sakkyndige er de som i størst grad kommer med villedende eller rent feilaktige redegjørelser⁷⁷. Som de sier så har alle innen denne typen fagmiljøer en eller annen gang vært fristet til å rapportere om enten positivt eller negativt resultat der resultatet faktisk har vært tvetydig, det kan da være at man da også lar være å redegjøre for at det er en grad av usikkerhet eller tvil rundt funnene. Dette kan være en av måtene de sakkyndige kan uttale seg villedende. Uttalelsene kan også være vage og mangle presisjon slik at de kan tolkes på flere måter og på den måten også vildele retten. Det viste seg i studien at de sakkyndige ikke klarte å skille godt nok mellom hva de faglig hadde holdepunkter for å si med sikkerhet og andre funn som kun overfladisk kunne vise til en sammenheng.

Når de sakkyndige uttaler seg rent feilaktig betyr dette at de med vitende vilje uttaler seg om noe som ikke er sant. Motivasjonen for å komme med denne typen av uttalelser kan være at man ønsker å bidra til at saken oppnår et visst resultat, enten det er frifinnelse eller en domfellelse. Det kan skje at den sakkyndige er forutinntatt og dersom han da ikke finner støtte i sin overbevisning vil ha da forsøke å fabrikere redegjørelsen. Dette er selvsagt meget kritikkverdig, de skal være uten overbevisning og komme med sin faglige vurdering.

Man kan ikke bare tro at det er en salgs ”ond hensikt” hos de sakkyndige som fører til at de sakkyndiges erklæringer inneholder feil, i studien sin peker Saks og Koehler også på at mange ikke har tilstrekkelig faglig bakgrunn eller erfaring. Det kan tenkes vil ha noe å si med tanke på vitenskapelige metoder, hvordan man ikke bare skal benytte seg av dem, men også hvordan resultater skal tolkes og videreformidles. Denne mangelen på vitenskapelig sosialisering kan føre til at de begår feilvurderinger⁷⁸.

⁷⁷ Saks og Koehler (2005) s. 894.

⁷⁸ Saks og Koehler (2005) s. 894.

Andre grunner til feil kan være som nevnt tidligere i oppgaven at for eksempel de metodene som benyttes ikke er de beste og at man ikke er kritiske nok til dem. Man har fått et resultat og bryr seg dermed ikke med å foreta en blindtest eller å finne frem til andre mulige forklaringer. Det kan ha med at de sakkyndige har for stor tro på egne ferdigheter, for lite kritiske til eget fagfelt eller at de er forutinntatt i forhold til resultatet. Man kan tenke seg at det er lettere å tro på et resultat som støtter opp om det man selv tror er korrekt, resultatet blir dermed en bekreftelse på hva man i utgangspunktet tror er det riktige⁷⁹.

Saks og Koehler anser som eneste måte å få bukt med feilprosentene er å benytte seg i mye høyere grad av blindtester, noe de mener per i dag er så å si ikke-eksisterende⁸⁰. Bare ved å benytte seg dette kan man fjerne subjektive aspekter hos den sakkyndige⁸¹.

På bakgrunn av funnene til Saks og Koehler kan man gå ut i fra at det samme resultatet kan overføres generelt til andre saker i USA. Feilprosenten fra de sakkyndige er alvorlig og kan være et virkelig problem da det i verste fall kan føre til at uskyldige blir dømt, men også at skyldige går fri.

Saks og Koehler mener det er på tide med et paradigmeskifte innen bruken av sakkyndige og deres måte å tilnærme seg de problemstillingene de er oppnevnt som sakkyndige for å utrede.

De ønsker at man skal få en solid vitenskapelig plattform med gode rutiner der alle vurderinger og konklusjoner skal ha sitt grunnlag, det vil ikke lenger være noen syensing og bruk av skjønn. De uttrykker et ønske om at alle skal være klar over eventuelle svakheter

⁷⁹ Brandtzæg (2007) s. 73.

⁸⁰ Saks og Koehler (2005) s 896.

⁸¹ Brandtzæg (2007) s. 57.

og styrker ved bruk av de ulike metodene slik at dette kan være med i vurderingen, slik vil retten være klar over hva den sakkyndiges redegjørelser hviler på⁸².

Saks og Koehler mener selv at det nå er på tide at man baserer sakkyndighetsarbeidet på et empirisk fundament og praktisk troverdighet. Man skal ikke lenger gå ut i fra at de sakkyndige besitter en perfektjonisme der de faktisk ofte benytter seg av antagelser⁸³.

6.6.2 Samme forhold i Norge?

Spørsmålet er så om de samme forholdene som er avdekket i USA også vil ha betydning i Norge. Brandtzæg mener at det ikke er noe som tyder på eller skulle tilsi at det er noe annerledes her. Han baserer dette i blant annet med frifinnelsene av Liland og Fritz Moen, samt uttalelser fra eksperter innen rettsmedisin.⁸⁴

Akkurat disse sakene har fått meget stor oppmerksomhet, men de kan ikke sies å være eksempler på hovedregelen. Feil vil oppstå, man kan ikke helt hundre prosent luke bort dette. Uansett hvor mye man vektlegger, som Saks og Koehler sier, å benytte seg av blindtester og å være kritiske til egne resultater kan man ikke garantere for at alle straffesaker i Norge vil være riktige. Om det forekommer at sakkyndige i Norge fabrikerer resultater eller avgir feilaktige redegjørelser som korrekte kan man ikke si noe sikkert om. Det har sikkert forekommet, men ved hjelp av den rettsmedisinske kommisjonen samt etiske føringer vil det kun være et absolutt fåtall som vil være fristet til å gjøre slikt. I tillegg må man se på at det stadig er utvikling innen de ulike fagfeltene, men også rettens holdning til de sakkyndiges erklæringer.

Som forslag for å få bukt med feil begått av sakkyndige ønsker Saks og Koehler også muligheter for spesialistutdanning innenfor for eksempel rettsmedisin og lignende. De tror

⁸² Brandtzæg (2007) s. 76.

⁸³ Saks og Koehler (2005) s. 895.

⁸⁴ Brandtzæg (2007) s.76.

at dersom man generelt hever kvaliteten på faget i seg selv vil antall feil og feilvurderinger også gå ned.

En innvending er at man her i Norge har sakkyndige som er bedre skolerte eller har høyere utdanning enn i USA og det er vel verdt å merke seg at det er litt annerledes her da man slipper det såkalte "battle of the experts" der begge partene stiller med egne sakkyndige. Den amerikanske ordningen kan nok i vise tilfeller være positivt og retten kan oppleve det som instruktivt⁸⁵, men det virker som om man her tilfredse med den løsningen vi har her med partsuavhengige sakkyndige.

Hvorvidt de norske sakkyndige er bedre skolert vil være gjetning, men man må anta at det alltid vil være enkelte felt der kunnskapen og kompetansen er høyere enn innen andre. Det vil da innen disse feltene også være behov for ytterligere skolering for å sikre kvaliteten av feltets sakkyndighetsarbeide og få bukt med eventuelle feil som kan oppstå, for eksempel innen rettsmedisin.

I Norge er det så å si alltid slik at de sakkyndige har høyere utdanning, men likevel kan det tenke at de sakkyndige i USA vil være bedre skolert innen en rekke felt. De har blant annet spesialister innen en flere felt enn det vi har her. Norge er et relativt lite land og de sakkyndiges mulighet til å oppnå erfaring blir begrenset mot USA der blant drap må kunne sies å forekomme i en mye høyere frekvens.

En påstand er også at det i Norge er mer pålitelig enn det det er i andre land da vi har den rettsmedisinske kommisjon. Det er riktig at den rettsmedisinske kommisjon står for mye kvalitetssikring, Brandtzæg hevder også at det ikke er alle erklæringer fra de sakkyndige som blir fremlagt for den rettsmedisinske kommisjon⁸⁶. Det er viktig å huske på at den

⁸⁵ Rosenqvist (2009).

⁸⁶ Brandtzæg (2007) s. 78.

rettsmedisinske kommisjonen ikke vil kunne oppdage enhver feil som måtte oppstå, det vil alltid være enkelte feil som vil forbli uoppdaget⁸⁷.

I tillegg må man huske på at studien til Saks og Koehler omfatter et videre begrep av sakkyndige, ”forensic scientists”, enn det man her i Norge vanligvis tenker på når man snakker om sakkyndige, begrepet må også omfavne kriminaltekniske undersøkelser. Dette gjør at man ikke kan gå ut ifra at Saks og Koehlers resultater ukritisk kan overføres til norske forhold.

7 Gjenopptakelse.

Kapittel 27 i straffeprosessloven gir hjemmelen for adgangen til gjenopptakelse av dommer. Gjenopptakelse er ”et ekstraordinært rettsmiddel som kan brukes for å angripe rettskraftige rettsavgjørelser”⁸⁸. For at gjenopptakelse skal skje må det foreligge særlige grunner.

En slik særlig grunn kan være at det kommer frem at den sakkyndiges vurdering og uttalelse var feil, manglende kompetanse hos den sakkyndige eller at det er kommet frem ny viten som tilsier at den opprinnelige erklæringen var feil. Det kan også være det at det ikke er innhentet uttalelser fra den sakkyndige i det hele tatt. Det er viktig at man har mulighet til å få saken sin gjenopptatt til ny behandling dersom man mener at dette var tilfelle ved domstolens avgjørelse.

7.1 Rettslige rammer for gjenopptakelse.

§389 gir hjemmelen for at det kan begjæres gjenopptakelse av en rettskraftig dom, jfr §§30 og 50 der det redegjøres for hva en dom er og når den anses for å være rettskraftig. I §389

⁸⁷ Rosenqvist (2009).

⁸⁸ Gisle (2003) s. 115.

første ledd annet punktum er det gitt unntak for lagmannsrettsavgjørelser som omhandler bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, for slike avgjørelser er det ikke noe krav til at dommen skal være rettskraftig for at man skal kunne begjære gjenopptakelse⁸⁹.

§389 må ses i sammenheng med §§390 -393. For at gjenopptakelse skal kunne begjæres må det foreligge særskilte grunner jfr §390. Bestemmelsen er nøytralt formulert og gjelder om gjenopptakelse begjæres til gunst eller skade for den siktede.

Av §§390-393 er det ikke alle som har betydning for bruk av sakkyndige eller deres redegjørelser. De som regulerer forhold ved de sakkyndige er § 391 nr 3 og §393 nr 2. jeg redegjør dermed kun for disse da resten faller utenfor oppgavens rammer.

7.1.1 Til gunst for den siktede.

§391 angir hjemmelen for gjenopptakelse til gunst for siktede, nr 3 er den som i praksis er det vilkåret som spiller størst rolle. Her går det frem at man kan kreve gjenopptakelse:

”når det opplyses om ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegulering eller en vesentlig mildere rettsfølge.”

Første punktum likestiller altså bevis og omstendigheter, for eksempel vil nye undersøkelser som viser at tidligere sakkyndige har tatt feil være nye bevis og nye sakkyndige erklæringer kan brukes som grunnlag for å begjære gjenopptakelse. Videre er det vilkår om at de nye opplysningene må synes egnet til å føre til en endring slik det fremgår av loven. Formuleringen her tyder på at det ikke er nødvendig med sannsynlighetsovervekt, men at det er tilstrekkelig at det foreligger en rimelig mulighet til

⁸⁹ Bjerke (2001) Bind 2 s. 1224.

endring. Paragrafen sier også at det må være bevis eller omstendigheter som kan føre til frifinnelse, man tenker altså her på nye opplysninger rundt straffbarhetsbetingelsene⁹⁰.

For at gjenopptakelse skal kunne skje må de nye omstendigheter eller bevis som foreligger ha hatt betydning for saken da den i sin tid ble avgjort. At den siktede etter at dommen har falt har hatt en ”positiv utvikling” på behandling vil ikke ha noen innvirkning, men man kan tenke seg at det vil ha innvirkning dersom for eksempel den sakkyndiges prognose var feil.

7.1.2 Til skade for den siktede.

§393 sier at gjenopptakelse til skade for den siktede kan skje:

”når det på grunn av...eller andre opplysninger eller bevis må antas at han er skyldig i den straffbare handling eller en vesentlig grovere handling enn den har er dømt til.”

Det er da påtalemyndigheten som kan begjære gjenopptagelse.

Det er en viktig forskjell mellom § 393 første ledd og §391 nr. 1, her benyttes uttrykket ”grunn til å anta”, dette er et strengere krav enn det i § 391 nr. 1. Her kreves det dermed at det foreligger en sannsynlighetsovervekt.

§393 annet ledd gjelder tilsvarende §391 nr 3, bare til skade for siktede. Det er en ting som skiller disse to bestemmelsene, det er her snakk om nye opplysninger eller bevis, mens det i §391 dreier seg om omstendigheter og bevis. Man kan ikke gå ut fra at omstendigheter og opplysninger skal tolkes på samme måte, mest sannsynlig må opplysninger tolkes videre enn omstendigheter. Det skal da generelt mer til for å gjenoppta en sak til skade enn til gunst for den siktede.

⁹⁰ Bjerke (2001) Bind 2. s. 1230

§393 nr. 2 tillater også gjenopptakelse av både fellende dom og av frifinnelse, skal saken gjenopptas der det har vært en fellende dom kreves det at man antar at den siktede er skyldig i et grovere lovbrudd.

7.2 Gjenopptakelseskommisjonen.

Begjæring om gjenopptakelse skal rettes til Gjenopptakelseskommisjonen. Den ble opprettet ved revisjon av straffeprosesslovens kapittel 27, denne endringen trådte i kraft 2004. Gjenopptakelseskommisjonen behandler ikke sivile saker, kun rettskraftige straffesaker⁹¹.

Et av hovedhensynene med denne lovendringen var at det skulle gjøre det lettere for de som mente de var blitt urettmessig dømt å få begjært saken sin gjenopptatt. Kommisjonen er ansvarlig for vurderingen og man er ikke da lenger avhengig av bistand fra advokater eller private etterforskere for å få muligheten til ny domstolsbehandling.

En annen grunn var også at det skal sikre at man oppnår en objektiv vurdering, siden det tidligere var de som hadde fattet den rettskraftige dommen som skulle ta stilling til om den skulle gjenopptas kan man lett tenke seg at de vil være preget av den tidligere behandlingen, man vil lett være subjektiv, at de for eksempel får ”tunnelsyn”.⁹²

Hjemmelen for at begjæringer om gjenopptakelse skal sendes til Gjenopptakelseskommisjonen er §394, dette gjelder uansett hvilken domstol som fattet den rettskraftige dommen som begjæres gjenopptatt. I begjæringen må det angis hvilken ”avgjørelse som angripes, grunnlaget for gjenopptakelse og bevis av betydning for saken”, jfr. §394 første ledd, annet punktum.

⁹¹ Gjenopptakelseskommisjonen (2009)

⁹² Berglund 1997

7.3 Eksempler fra praksis, incestsaker.

Rettsmedisinsk sakkyndighet er blitt benyttet i straffesaker om seksuelle overgrep mot barn hvor sikkert Bjugn-saken er den om har fått størst oppmerksomhet. Denne saken har også ført til store endringer i hvordan barneleger ser på medisinske forandringer i barns underliv og hvordan de skal tolkes.

Det er en vanlig oppfatning innen fagmiljøene at seksuelle overgrep mot barn er relativt vanlig, noe som kom særlig til syne ved inngangen til 1980-tallet. Man søkte da etter kunnskap som skulle kunne gi rettsvesenet den nødvendige kunnskap om hvorvidt seksuelle overgrep hadde skjedd eller ikke. Det var da barnemedisin som var de som bidro mest med kunnskap, de begynte også å kartlegge de medisinske funnene. Det ble rapport om høy andel av unormale fysiske funn hos barna i de ulike studiene. Dette førte til at innen 1990-tallet anså man det som sikkert innen fagmiljøet at det ville være sikre medisinske funn som ville fastslå seksuelle overgrep hos barn. De ble dermed en viktig leverandør av kunnskap i form av sakkyndige for rettsapparatet. Problemet med disse studiene som til nå var utført var at de var ”pasientstudier”, de hadde kun undersøkt barn der man hadde mistanke om at seksuelle misbruk hadde funnet sted. Det fantes altså ingen normalgruppe å sammenligne funnene med⁹³.

På ca samme tidspunkt begynte også særlig amerikanske forskere innen barnemedisin å interessere seg for den anatomiske normalvariasjonen i barns underliv, det viste seg at det her var store normale variasjoner. På bakgrunn av dette ble det hevdet at mange av funnene man tidligere hadde sett på som funn på seksuelle overgrep i virkeligheten ikke var det, men en normal variasjon. Man fant også ut at det blant legene var store forskjeller på hvordan den enkelte lege vurderte funnene, jo mer erfaring og ekspertise de hadde jo mer stemte vurderingene overens⁹⁴. Det er viktig å huske at det ofte kan ha gått en god tid

⁹³ Brandtzæg 2007 s. 32.

⁹⁴ Brandtzæg 2007 s. 31.

mellom det seksuelle overgrep til barnet undersøkes, sår og skader vil da ha grodd og blitt helet.

Det har også den siste tiden blitt utført ”pasient-kontroll-studier”, der man nettopp sammenligner funn fra barn man med stor sannsynlighet går ut i fra er blitt utsatt for seksuelle overgrep med funn fra barn man vet ikke er blitt misbrukt. Disse studiene motbeviste de tidligere funnene, da de fant at de sikre funnene kun var til stede i et fåtall av sakene. Resultatene fra den nyere forskningen vil si at i de aller fleste tilfeller vil det være svært få av de misbrukte barna der man vil finne medisinske funn som bekrefter overgrep. Det igjen vil si man heller ikke kan benytte seg av fraværet av medisinske funn hos barna og ikke utelukke at seksuelle misbruk har funnet sted.

Forklaringen på denne feiloppfatningen man først hadde innen dette feltet må være flere ting, men dette var et ”ungt” fagfelt der forskningen først fant sted fra slutten 1970-tallet. Det er også her som innen andre medisinske fagfelt at fokuset ligger på det ”syke”, det er først i etterkant at man samler inn kunnskap om det normale. Det kan også kritiseres at de medisinske sakkyndige ikke har vært flinke nok til å skille mellom erfarings- og kunnskapsbasert kunnskap og at de i stor grad har lagt sitt eget skjønn som grunnlag for sine uttalelser. Til sist kan det nevnes at dette gjelder barn og seksuelle overgrep, det er situasjoner som ofte vil vekke sterke følelser hos de fleste av oss, dette vil lett kunne påvirke objektiviteten vår, enten det er bevist eller ubevist.

Kritikken her er at fagmiljøet selv ikke var kritiske nok til egne metoder, men også at retten og påtalemyndigheten må være kritiske til de sakkyndiges uttalelser. Man må bestrebe at de sakkyndige viser til hva slags grunnlag de har for de vurderinger og konklusjoner de kommer med.

Denne utviklingen har ført til at mange av de sakkyndige erklæringene om funn av seksuelt misbruk hos barn ikke lenger holder mål mot dagens kunnskap. Dette har ført til at flere

saker er blitt begjært gjenopptatt, med den begrunnelse at det nå foreligger nye bevis i form av sakkyndig erklæring, jfr. §391 første ledd.

Flere av sakene som er blitt begjært gjenopptatt i ettertid av straffedommer om seksuelt misbruk er hvor undersøkelsene er blitt utført ved Akerklinikken og senere at legene her også er de som er blitt oppnevnt som sakkyndige. I noen av disse sakene er det noen hvor begjæringen er blitt nektet, mens andre er blitt besluttet gjenopptatt⁹⁵.

I Rt. 2003 s. 940 kom Høyesterett frem til at ny evaluering av de sakkyndiges uttalelser, med utgangspunkt i ny viten kunne anses som nye bevis. Det kommer frem i kjennelsen at de uttalelser som den sakkyndige kom med under rettsaken er i strid med det man nå har av faglig kunnskap innen feltet. Det som også var en svakhet ved de medisinske undersøkelsene var at de konkluderte med at funnene var en følge av seksuelt misbruk uten at man vurderte om de kunne ha andre årsaker. Generelt var verken metodene eller kunnskapen til de oppnevnte sakkyndige gode nok. Selv om det dreier seg om en ny vurdering av de tidligere sakkyndige må dette også anses som nye bevis. Særlig siden dette er basert på ny faglig innsikt, jfr. §391 nr 3, selv om de knytter seg til sentrale bevis i den første saken. De påpeker også at dette gjelder i forhold til sakkyndige og at nye vurderinger av de bevis som ble ført i den foregående retten normalt ikke skal bli ansett som nye omstendigheter eller nye bevis etter loven.

I Lf. 2000 s 525, konkluderte retten også med at de antar at det under behandlingen av saken fra rettens side ble lagt betydelig vekt på den medisinske undersøkelsen som ble utført på barnet. De viser så til ny kunnskap på feltet som sier at det er vanskelig å trekke sikre konklusjoner om seksuelt misbruk ut i fra undersøkelser av barns kjønnsorgan. Konklusjonene og bevisene er nå trukket i tvil og innehar en for stor grad av usikkerhet og mangler.

⁹⁵ Mitsem (2004) s. 177.

LH 2000 s. 255 på sin side har i tillegg til resultatet av de medisinske undersøkelsene vurdert en annen bruk av sakkyndige i saker om seksuelt misbruk, fagpersonal sine samtaler med barna og betydningen av barns eget utsagn og hvordan man forholder seg til disse. Man mener at bevisverdien av barns utsagn er blitt endret etter Bjugn-saken, fordi det nå er en generell oppfatning at barn er lett påvirkelige og at de lett gir de svarene den som spør ønsker. Påtalemyndigheten er ikke enig i dette og mener at det generelle syn på påliteligheten ved barns utsagn fortsatt er den samme.

Som en konsekvens av dette har politiet nå tatt over denne oppgaven. De som skal gjennomføre denne typen avhør undergår et eget opplæringsprogram da barn ikke kan bli avhørt på samme måte som man gjør voksne.

RG 1999 s 1506 har kommet frem til at det ikke forelå nye bevis eller omstendigheter som skulle føre til gjenopptakelse, men kom frem til at det etter en samlet vurdering av de viktigste bevisene i saken likevel skapte slik tvil at det var grunnlag for å tillate gjenopptakelse. De sakkyndige vurderinger fra den medisinske undersøkelsen var med på å skape denne tvilen, både når det gjaldt om eventuelle arr virkelig var arr og også om dette hadde oppstått som følge av seksuelt misbruk.

På den andre siden har man eksempler på saker der man ikke har funnet at det grunn til å tillate gjenopptakelse.

I motsetning til resultatet av Rt. 2003 s. 940 så har Høyesteretts kjæremålsutvalg kommet til noe annet i Rt. 2002 s. 860. På tross av ny forskning fant de at et ikke var grunn til å oppnevne nye sakkyndige, de sier at selv om en sakkyndig i dag ikke ville lagt så stor vekt på resultatene fra den medisinske undersøkelsen mener de ikke dette er tilstrekkelig da de også tar med i vurderingen at barnet selv fortalte om seksuelt misbruk. Også i Rt. 2002 s. 1726 komme Høyesteretts kjæremålsutvalg frem til at ny forskning ikke er tiltrekkelig som nye bevis eller omstendigheter. De sier at det er klare nok medisinske funn for at seksuelle

overgrep har funnet sted så det skaper ikke nok tvil om dommens riktighet ene og alene på grunn av den sakkyndiges erklæring.

7.4 Myhre-saken.

Våren 2003 ble en 42 år gammel mann dømt til forvaring i 17 år med en minstetid på 9 år for drapet på Tom Georg Myhre⁹⁶. Påtalemyndigheten anket saken og Høyesterett satte straffen til forvaring i 21 år med en minstetid på 10 år.

I februar 2004 begjærte den domfelte gjenopptakelse, i denne saken var mye av stridsteamet den sakkyndiges vurdering av hvor mye stoff den avdøde hadde i kroppen da han døde. Grunnlaget for drapstiltalen var at domfelte drepte Myhre ved selv å sette en overdose heroin intravenøst eller villede Myhre til å sette dosen på seg selv hvorpå han døde som følge av heroinforgiftning. Den sakkyndige la til grunn at avdøde hadde 1,7 – 1,8 gram heroin i seg og at den målte konsentrasjonen av morfin var bemerkelsesverdig høy, 10-100 ganger mer enn det som vanligvis er tilfellet ved overdosedødsfall hos rusmisbrukere. Domfelte skal ha hatt som motiv at avdøde skulle ha tystet på ham til politiet.⁹⁷

Gjenopptakelseskommisjonen gjennomførte flere avhør i 2005 og besluttet i januar 2006 gjenopptakelse. De la da betydelig vekt på uttalelser fra Rättsmedicinalverket, det kan forklares som det svenske motstykket til den rettsmedisinske kommisjon, som kommisjonene hadde innhentet i forbindelse med sin utredning. Deres vurdering sier at fysisk aktivitet så å si vil være umulig etter inntak av en dose i den størrelsesorden som er inntatt her. Kommisjonene påpekte også at domfelte er en erfaren heroinist og måtte vite hva en dose på 1,7 gram ville medføre og at hans handlemåte derfor var uforståelig. Saken ble så behandlet på nytt i lagmannsretten i 2007.

⁹⁶ LB 2002. s 4114.

⁹⁷ Gjenopptakelseskommisjonen (2009), avgjørelser 2006.

Etter ny behandling i lagmannsretten ble domfelte på nytt dømt for drapet på Myhre. Når det gjelder de sakkyndiges vurderinger rundt heroindosen har lagmannsretten lagt vekt på både Ahlner og Eklund fra Rättemedicinalverket sine redegjørelser og også Hilberg sine, som var den sakkyndige i straffesaken i 2003.

Ahlner og Eklund fastholdt de samme vurderinger som de hadde fremlagt for kommisjonen, at de mener fysisk aktivitet ville være så å si en umulighet etter inntak av en så høy dose som i dette tilfellet og at døden ville inntrådt innen få minutter, dette på bakgrunn av den høye konsentrasjonen av morfin man fant i avdøde⁹⁸.

Hilberg på sin side sier at åndedrettet vil kunne stoppe i løpet av få minutter, men at hjertet kan fortsette å slå i flere minutter og at i mange tilfeller av heroinforgiftning kan det gå flere timer mellom injeksjon og at døden inntreffer. I sin redegjørelse for retten denne gangen sa han også at han hadde kommet over litteratur om studier hvor man hadde funnet at ved eksperimenter med erfarne heroinister hadde de kunnet øke dosene. Eneste bivirkning ved disse eksperimentene var en ”ørliten” reduksjon i reaksjonsevnen hos den enkelte. Etter Hilbergs syn var det dermed fullt mulig at enkelte erfarne heroinister derfor ville ha en enorm toleranseutvikling og tåle så å si en ubegrenset mengde⁹⁹.

Lagmannsretten har så lagt vekt på at Myhre i egenskap av å være en erfaren heroinist ikke ville kunne satt en slik høy dose på seg selv ved en feiltakelse, hadde han satt den måtte det være fordi han ønsket å ta sitt eget liv. Lagmannsretten fant ikke at det forelå sterke grunner som skulle tilsi at dette var tilfellet da de mente Myhre ikke var mer deprimert eller lei enn det narkomane til tider føler.

Vitner skal også ha hørt bråk fra både domfelte og Myhre etter at heroindosene var satt og at domfelte skal ha sagt at han hadde tabbet seg ut, dette går man ut i fra var ment å vise til

⁹⁸ LE 2006 s. 116860

⁹⁹ LE 2006 s. 116860

tystingen fra Myhre sin side. Det skal da ha blitt et basketak mellom de to da Myhre hadde forstod at han ville dø¹⁰⁰.

Lagmannsretten la på bakgrunn av disse vurderinger til grunn at Myhre enten hadde blitt tvunget til å ta dosen av domfelte eller at domfelte satte den på ham selv.

8 Statens rettssakkyndige institutt

Det ligger et forslag inne hos justisdepartementet om å danne Statens rettssakkyndiges institutt (SRI), dette ble fremmet i Ot.prp. nr 19 (2006-2007). Bakgrunnen for forslaget finnes i NOU 2005:19 som omhandler registrering av DNA-profiler. Der fremkommer det at man forventer en sentral finansiering av DNA-analysene, men også at det vil være en økning i sporanalyser fra åsteder. Dette medfører at man vil ha behov for kompetanse og kapasitet.¹⁰¹

I Ot.prp. nr 19 går det frem at man ønsker en mer enhetlig og rasjonell organisering av arbeidet innen det rettsmedisinske området, gjennom opprettelsen av SRI mener man at dette kan oppnås. I dag er den sakkyndige og analysevirksomheten fragmentert og lite tilfredsstillende organisert og mange mener det er behov for endringer. Med SRI vil man da ta opp i seg eksisterende fagmiljøer og kunne fokusere på rettssakkyndighet som et fag og slik kunne oppnå positive effekter faglig¹⁰². Det er åpenbart at dette innenfor visse områder kunne ført til en positiv utvikling, for eksempel innen rettspsykiatri der det i dag kun foreligger private alternativer.

¹⁰⁰ LE 2006 s. 116860.

¹⁰¹ Hareide (2007) s. 1.

¹⁰² Hareide (2007) s. 2.

Det er også noen mulige problemstillinger ved dette forslaget. Det vil være at man ikke har mulighet til å gå andre steder for å finne sakkyndige dersom man skulle finne at dette ville være nødvendig. Problemet er at Norge er et ”lite” land og spørsmålet er om vi har tilstrekkelig mangfold og antall når det gjelder sakkyndige. Det kan også oppstå et problem med tanke på lojaliteten mellom de sakkyndige, om det vil kunne bli for nære relasjoner blant de sakkyndige som kan påvirke deres objektivitet.

Det vil også føre til at sakkyndighetsarbeid vil bli sentralisert og dette kan være en ulempe, dette er mye pga de store avstandene vi har i Norge. Det er da viktig at man sørger for å ha solide alternativer rundt om i landet.¹⁰³ Det er også åpenbart at dette vil være et meget kostbart forslag å skulle gjennomføre.

9 Konklusjon.

De sakkyndige blir åpenbart mye benyttet i norske straffesaker, av de vanligste er kanskje rettspsykiatere og rettstoksikologer, de representerer et nødvendig hjelpemiddel for retten med sin særlige kyndighet innen for sine respektive fagfelt. Det avgjørende er at de besitter en kunnskap som retten ikke selv innehar og som de er avhengig av. Dette gir de sakkyndige stor betydning, både i positiv og negativ retning.

Det positive er at sakene til tross for rettens manglende kompetanse likevel blir nødvendig opplyst og hjelper retten til å kunne ta korrekte beslutninger. Det negative har det samme utgangspunktet, nemlig rettens egen manglende kompetanse, dette gjør at retten kan misforstå erklæringene, men de kan også bli feilaktig veiledet av de sakkyndige enten bevist eller ubevist. Bruk av sakkyndige kan da både være en trussel mot rettsikkerheten like mye som de kan være med på å opprettholde den.

¹⁰³ Rosenqvist 2009

Det kan være vanskelig for retten å oppdage eventuelle feil de sakkyndige begår og man kan nok kritisere retten for til tider å ha vært litt lite skeptiske til de sakkyndige og deres metoder, for eksempel i de nevnte incestsakene. Hadde retten vært mer kritiske og stilt mer krav til erklæringene kunne nok flere av feilene blitt oppdaget, men det er urealistisk å tro at alle feilkilder vil kunne bli fjernet, både menneskelige feil og metodefeil vil dessverre alltid kunne forekomme.

Det er dermed viktig at de sakkyndige viser til grunnlaget de har for å komme med de konklusjoner og vurderinger som de kommer med, at de viser til hva som er erfaringsbasert og hva som er forskningsbasert, men også viser til hvilke metoder som er benyttet. Det er selvsagt også meget viktig at de informerer retten dersom de mener det kan foreligge tvil eller at resultatene ikke er entydige slik at retten har mulighet til å ta dette med i sin vurdering. Det er og blir uansett alltid retten som skal fatte beslutningen om hvorvidt den tiltalte er skyldig eller ikke, det er ikke de sakkyndige.

Det er ulik kvalitet på de sakkyndige og deres arbeid, noen fagfelt vil også ha en større grad av skjønn i seg enn andre, i de tilfellene har man da oppsatt ytterligere krav i et forsøk på likevel å sikre kvaliteten. I tillegg har man her den rettsmedisinske kommisjon som også skal være en slags garantist for at de sakkyndiges erklæringer er korrekte. En sakkyndig erklæring går da altså innom to ledd som besitter faglig kyndighet før den presenteres for retten.

Det er som sagt vist til at det er blitt begått feil, at noen av disse er meget alvorlige og ikke burde blitt begått i utgangspunktet, men man får håpe at man tar lærdom av tidligere erfaringer og med dette vil være mer kritiske og huske å kreve høy kvalitet av de sakkyndige i fremtiden. Ved at man er klar over hvilke feil som blir begått og også at det skjer vil man lettere kunne være på vakt for at slike skal gjenta seg. Ny viten vil stadig komme og føre til fremskritt innen de ulike feltene, det er da viktig å sørge for at disse også er godt faglig underbygd og at man fortsetter med å opprettholde krav og være kritiske.

Det er viktig å huske på at de sakkyndiges erklæringer kun er et bidrag til det totale bevisbildet i en straffesak og at de må vurderes i forhold til de andre, skulle det oppstå tvil så er regelen at denne skal komme den tiltalte til gode.

Stort sett virker det på meg som om ordningen med sakkyndige fungerer godt og de er uten tvil en nødvendighet i mange straffesaker, den rettsmedisinske kommisjon bidrar også til en ytterligere sikring. Feilene fra de sakkyndige er en del av andre typer feil som blir begått i straffesaker og feil kan nok så lenge det er en viss grad av skjønn tilstede aldri forsvinne helt. De sakkyndige fører oftere til at retten får den nødvendige informasjonen de trenger for å kunne ta gode beslutninger enn de gir retten informasjon som fører til gale.

10 Litteraturliste

10.1 Bøker

Benum, Edgeir...[et.al.]. *Den mangfoldige velferden. Festskrift til Anne-Lise Seip, 1.utg.* Oslo, 2003.

Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud. *Straffeprosessloven. Kommentartutgaven Bind 1, 3.utg.* Oslo 2001.

Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud. *Straffeprosessloven. Kommentartutgaven Bind2, 3. utg.* Oslo 2001.

Brandtzæg, Per... [et.al]. *Rettsmedisinsk sakkyndighet i fortid, nåtid og fremtid. Mot et paradigmeskifte ved vurderingen av rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker.* Oslo, 2007.

Gisle, Jon...[et al.]. *Jusleksikon, 2. utg.* Oslo, 2003.

Helgesen, Jan E. *Rettskildelære, 5 utg.* Oslo 2001.

Hov, Jo. *Rettergang 1, Sivil- og staffeprosess, 1.utg.* Oslo 2007.

Rosenqvist, Randi og Kirsten Rasmussen. *Rettspsykiatri i praksis, 2. utg.* Oslo 2004.

10.2 Artikler

Aas, Harald. *Sakkyndige truer rettssikkerheten.* Oslo 2006.

http://apollon.uuio.no/vis/art/2006_3/Artikler/Rettsikkerhet [sitert 19.01.2009]

Berglund, Egil Andre. *Gjenopptakelse av straffesaker, en redegjørelse av to kjente saker.*
Lov og rett- 1997. s. 155-175.

Hareide, Bjørn. *Ytring.* Tidsskrift for strafferett- 2007- nr 1

Johansen, Jon T. *Feilkilder ved ekspertbevis.* Tidsskrift for Strafferett- 2006- nr. 4. s 247-257.

Langbach, Tor. *Sakkyndige vitner.* Lov og rett- 2006. Nr. 08-09, s 570-571.

Mitsem, Pål. *En rettskandale- og rettingsarbeidet.* Lov og rett- 2004. nr 03, s 175-185.

Mitsem, Pål. *Mandatet for medisinsk sakkyndige.* Lov og rett- 2004. nr 04-05, s 264-284

Rosenqvist, Randi. *Orientering fra den rettsmedisinske kommisjons psykiatriske gruppe- nr 4. november 2000.*

Rosenqvist, Randi. *Vurderinger av rettsmedisinske bevis i straffesaker.* Tidsskrift for Strafferett nr 04. Oslo 2008

10.3 Forarbeider

10.3.1 Norges offentlige utredninger.

NOU 196: 15

NOU 2001:12

NOU 2005:19

10.3.2 Odelstingsproposisjoner.

Ot.prp. nr 19 (2006-2007)

10.4 Lover

1915. Lov om domstolene av 13. august. nr 5. (Domstolloven)

1916. Lov om vidners og sakkyndiges godtgjørelse av 21. juli. (Vitneloven)

1981. Lov om rettergangsmåten ved straffesaker av 22. mai nr. 25. (Straffeprosessloven)

1996. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai nr. 30.
(Menneskerettighetsloven)

2005. Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni nr. 89. (Tvisteloven)

10.5 Forskrifter.

Forskrift om Den rettsmedisinske kommisjon, 14.03.2003

Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten, 08.08.2008.

10.6 Dommer

10.6.1 Norsk rettstidene (Rt).

Rt.1992. s. 1231.

Rt. 1993. s. 77.

Rt. 1979. s 143.

Rt. 2002. s. 860.

Rt. 2002. s. 1726.

Rt. 2003. s. 940.

10.6.2 Rettens gang (RG)

RG. 1999. s 1506.

10.6.3 Øvrige dommer fra lagmannsretten.

LE. 1993. s. 1645.

LE. 1994. s. 2500.

LH. 2000. s. 255.

LH. 2000. s. 525.

LB.. 2002. s. 4114.

LB. 2002. s. 1357.

LB. 2003. s. 17188.

LB. 2003. s. 19504.

LB. 2005. s. 12926.

LB. 2005. s. 53287.

10.7 Nettdokument.

Den rettsmedisinske kommisjon. Nyhetsbrev nr. 4 2000.

<http://www.justissekretariatene.no> [Sisert 09. mars 2009].

Den rettsmedisinske kommisjon. Nyhetsbrev nr.17. 2007.

<http://www.justissekretariatene.no> [Sisert 09. mars 2009].

Riksadvokatens rundskriv nr.4 2001, vedlegg til den rettsmedisinske kommisjon, nyhetsbrev nr. 17 2007. <http://www.justissekretariatene.no> [Sisert 09. mars 2009]

Kommisjonen for gjenopptakelsessaker. Presentasjon av kommisjonen.

<http://gjenopptakelse.no> [Sisert 9. mars 2009]

Kommisjonen for gjenopptakelsessaker. Årsberetning 2008.

<http://gjenopptakelse.no> [Sisert 9. mars 2009]

Den rettsmedisinske kommisjon. Retningslinjer for rettspsykiatriske undersøkelser av siktede, tiltalte og domfelte i straffesaker, 2002. <http://www.justissekretariatene.no> [Sisert 20. mars 2009]

Kommisjonen for gjenopptakelsessaker. Avgjørelser 2006.

<http://gjenopptakelse.no> [Sisert 16. mars 2009]

Nasjonalt Folkehelseinstitutt. Rettstoksikologi. <http://fhi.no> [Sisert 31. mars 2009]

10.8 Personlig meddelelse

Rosenqvist, Randi. Intervju. 19. februar 2009

11 Lister over tabeller og figurer m v

Se <http://www.ub.uio.no/ujur/henvisninger/>